

Univerzita Karlova
Právnická fakulta

Diplomová práce

Důkazní prostředky v civilním řízení

konzultant: JUDr. Dita Melicharová, Ph.D.

diplomant: Alice Vejdělková
Ledvinova 1709
149 00, Praha 4

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny prameny, ze kterých jsem čerpala tak, jak je ve vědecké práci obvyklé.

Alice Vejdělková

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní JUDr. Dítě Melicharové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za přínosné a cenné rady a připomínky.

Obsah:

1. Úvod	strana 7
2. Historický vývoj	strana 8
2.1. Ordály a ordálová přísaha.....	strana 9
2.2. Zemské desky	strana 11
2.3. Svědectví.....	strana 12
2.4. Listiny.....	strana 13
2.5. Ohledání	strana 13
2.6. Srovnání se současnou právní úpravou.....	strana 14
3. Dokazování a důkazní prostředek - obecně	strana 15
3.1. Skutečnosti, jež není třeba dokazovat, §121 osř.....	strana 16
3.2. Přímé a nepřímé důkazní prostředky.....	strana 18
4. Současná právní úprava	strana 19
4.1. Listinný důkaz.....	strana 19
4.2. Výslech svědka.....	strana 23
4.3. Znalecký posudek.....	strana 32
4.4. Ohledání.....	strana 39
4.5. Výslech účastníka.....	strana 41
4.6. Zprávy a vyjádření orgánů fyzických a právnických osob.....	strana 43
4.7. Důkazní prostředky občanským soudním řádem neupravené.....	strana 44
5. Závěr	strana 46
Seznam použité literatury	strana 49

1. ÚVOD

Procesní právo patří k základům každého právního státu. Jeho účelem je úprava postupu fyzických a právnických osob, státních popř. jiných orgánů v řízení před soudem. V českém právním řádu tvoří civilní právo procesní samostatné právní odvětví. Lze jej vymezit jako postup subjektů civilního řízení, upravený normami občanského práva procesního. Civilní proces bezprostředně navazuje na původně jednotný proces, ze kterého se postupem času vydělil proces trestní a správní. V našem právním řádu zaujímá vedle trestního, správního a ústavního procesu civilní proces významné postavení, neboť poskytuje ochranu zejména všem soukromoprávním vztahům, tedy vztahům občanskoprávním, pracovním, rodinným a obchodním.

Dokazování je jednou z fází civilního řízení. Považuji jej za nejdůležitější část soudního řízení (hlavně sporného), neboť právě zde, při dokazování, se víceméně rozhoduje o tom, který z účastníků předložil natolik přesvědčivé důkazy, že mu soud dal za pravdu. Účastníci mají zákonnou povinnost označit důkazy k prokázání svých tvrzení (§120 osř).¹

Za téma své diplomové práce jsem si vybrala „Důkazní prostředky v civilním řízení.“ Ve své práci bych chtěla nastínit historický vývoj důkazních prostředků, obecně shrnout význam a místo důkazních prostředků v civilním procesu v rámci dokazování, zaměřit se na současnou právní úpravu a poté podrobněji rozebrat jednotlivé důkazní prostředky a případně upozornit na některé aplikační problémy, které mohou vyvstat kvůli nedostatečnému zákonnému vymezení důkazních prostředků.

¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále jen o.s.ř.

2. HISTORICKÝ VÝVOJ

Ve středověku se soudní řízení a jeho pravidla vyvíjela na základě obyčejového práva. Nermalou roli zde hrála právo tvorná činnost soudů – nalézání práva, ale i zákonodárné zásahy ze strany panovníků. Zpočátku se nerozlišovaly spory ve věcech civilních a trestních. Trestný čin byl považován za útok proti soukromé osobě, podnět k zahájení soudního řízení pak vycházel od poškozeného či od jeho blízkých. Důkazní prostředky středověkého procesu lze rozdělit na racionální a iracionální povahy. Zpočátku převažovaly důkazní prostředky iracionální povahy (ordály, přísahy) od kterých se postupně přecházelo k těm racionálním (listiny, svědci).

Průběh soudního řízení se lišil podle toho, u jakého soudu se spor řešil. V počátcích byl nositelem nejvyšší soudní moci panovník a určitou soudní kompetenci měl i jeho poradní sbor – dvorský sjezd. Z dvorského sjezdu se ve 13. století vytvořil zemský soud, který rozhodoval spory mezi šlechtici. Vedle tohoto ústředního soudu se objevují i místní soudy hradecké, poté co vzniká krajská správa, tak i soudy krajské.

V době stavovské byla organizace soudnictví poměrně složitá. Soudní organizace byla budována v rámci jednotlivých zemí. Zachovával se princip personality práva dle příslušnosti ke stavu. Každý stav se řídil dle vlastního práva a příslušel k určitému soudu. Komorní soud a dvorský soud a apelační soud měli celostátní působnost. Mezi soudy pro šlechtu patřily větší a menší soud zemský, soud purkrabský a soud mezní. Soud českého zemského maršálka řešil otázky šlechtické cti. Pro měšťany sloužily soudy městské, drobnější spory pořádkové povahy soudili měšťtí rychtáři, závažnější spory soud městské rady. Nejnižší stav, poddaní se mohli obrátit na soud vrchnostenský, kde spory soudil pán nebo jeho úředníci. Od 15. století měli poddaní zakázáno podat žalobu k soudu na vlastní vrchnost a od 16. století se toto považovalo za delikt vzpoury.

Vedle těchto základních soudů existovala řada dalších, specializovaných soudů – soudy církevní, horní, viničné, mlynářské, cechovní apod.²

S nástupem absolutismu v 17. století (hlavně v období Marie Terezie a Josefa II.) se postupně oddělilo trestní a civilní soudnictví. Došlo k oddělení soudnictví od státní správy a objevily se první snahy o unifikaci civilního procesu v jednotném předpisu (josefinský soudní řád). Soudní organizace se postupně sjednocovala a vydané právní předpisy se vztahovaly na

² Malý, K a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 2. vydání, Praha, Linde Praha 1999, s. 72-73.

všechny obyvatele. Začal se klást důraz na požadavek právnického vzdělání osob, jež se ucházely o post soudce.

Až teprve po roce 1848 se v soudním procesu prosadily zásady rovnosti před zákonem, právní jistoty apod. a odstranily se tak zbytky stavovského procesu. Vytvořila se jednotná soudní soustava, která přetrvala až do první Československé republiky.³

2.1. ORDÁLY A ORDÁLOVÁ PŘÍSAHA

Převládajícím rysem dokazování bylo až do 14. st. řízení ordálové. Ordál, neboli „boží soud“ je důkazní prostředek, který má iracionální povahu – strany sporu se odvoláním na vyšší, nadpřirozené mocnosti, Boha, snažily dokázat pravdivost svého tvrzení. Souviselo to s poměrně nízkou autoritou státní moci v té době, která nemohla zaštitit soudní rozhodnutí a pomáhat jejich výkonu. Při ordálu se soudci odvolávali na autoritu boží – byl to Bůh, kdo rozhodl, soudci pouze sledovali, zda je ordál řádně prováděn a na závěr zkonstatovali boží vůli.⁴ Tímto odkazem na vyšší moc de facto zastrášovali lid a zajišťovali si tím poslušnost a podvolení se rozhodnutí soudu. Ordály a přísaha jsou typické spíše pro proces trestní, ale v ve výjimečných případech byly používány i v civilním procesu.

Pravidla ordálu byla přísně formální, složitá a velmi podrobná. Postupem času se vyvinulo několik druhů ordálu. Právní zakotvení ordálu nalezneme již v Dekretech Břetislavových z r. 1039, hovoří se zde o ordálu vodou a žhavým železem. Ordál studenou vodou se prováděl tak, že osoba, která ordál podstupovala, byla svázána a poté vržena do vody, to vše za asistence kněze. Pokud se osoba potopila, znamenalo to, že voda jako čistý živel ji přijala a tudíž byla nevinná. Řád práva zemského, právní kniha ze 14. st., zmiňuje ordál broděním. Tento způsob se používal ve sporech o pozemky – žalobce a tři kroky za ním žalovaný vstupovali do brodu řeky. Když s žalobce topil, žalovaný se mohl vrátit na břeh a spor vyhrál. Pokud se žalobce přebrodiv, musel jít žalovaný za ním – přebrodiv-li, byl pokládán za nevinného, utopil-li se, spor prohrál a pozemek získal žalobce.⁵

Ordál rozžhaveným železem, přesněji žhavými radlicemi, popisuje Statuta Konrádova (revize z r. 1222). Obviněný zde musel chodit bos po dvanácti rozžhavených radlicích a

³ Schelleová, I. a kol.: Civilní proces, 1. vydání, Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 55.

⁴ Malý, K a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 2. vydání, Praha, Linde Praha, 1999, s. 97.

⁵ Adamová, K. Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938, 1. vydání, Praha, LexisNexis CZ s.r.o., 2005, s. 40.

jestliže se popálil málo anebo se popáleniny rychle zhojily, byl pokládán za nevinného.⁶ Obdobnou formou byl ordál ručním železem, zmínku o něm nalezneme v díle Tomáše Štítného *Knihy šestery o obecných věcech křesťanských*, obviněný přitiskl prsty na rozžhavené železo, pokud se popálil, byl uznán vinným. Později se užíval ordál přísahy – přísahající přitiskl prsty na rozžhavené železo a přednesl přísahu, přičemž nesměl odtrhnout prsty, jinak byl pokládán za vinného.⁷

Ordál soudního souboje vycházel nejspíše z krevní msty. Soupeřily zde dvě strany – vrah a příbuzný jeho oběti. Postupem času se u tohoto ordálu vyvinula přesná pravidla, jak lze souboj provádět, přičemž samotnému souboji předcházelo uzavření smlouvy o účasti v něm. Svobodní bojovali mečem, nesvobodní pak kyjem. Pokud byl žalobce nižšího společenského původu, mohl se žalovaný souboji vyhnout. V zásadě bylo možné poslat za sebe náhradníka nebo se vykoupit penězi. Zápasit mohla i žena, žalovaný muž pak musel stát po pás ve vykopané jámě, ale mohl se otáčet a bránit se útokům ženy. Vítěz souboje poraženému protivníku usekl hlavu. Nedostavení se k souboji znamenalo porušení smlouvy a žalobce pak mohl žalovaného zajmout nebo zabít a odvléct pod šibenici.⁸

V některých případech se mohl žalovaný očistit přísahou. Spolu s obviněným musel ordálovou přísahou podstoupit určitý počet spolupřísežníků. Ordálová přísaha měla přesně předepsaná pravidla až do nejmenších podrobností. Obsahem přísahy bylo prohlášení, že čin nespáchal. Spolupřísežníci skládali přísahu o svém přesvědčení, že obžalovaný nemohl čin spáchat. Pokud by obviněný či kterýkoliv spolupřísežník provedl některý úkon nesprávně, nebo se jen přerekl, došlo ke ztrátě přísahy a obviněný spor prohrál. Chyba v přísaze se označovala jako zmatek či „kléska.“ Později bývala v některých případech připuštěna přísaha s opravou – s kléskou, která byla méně formální a postupem času přísahu bez klésky vytlačila. Od dob Karla IV. nevedla ztráta přísahy ke ztrátě hrdla odsouzeného, ale k jeho doživotnímu žaláři.⁹

U mezního soudu, který řešil spory majetkové a zasedal na místě sporu, se až do 17. století zachovala ordálová přísaha svědků, která se odehrávala ve vykopané jámě s drnem na hlavě.

⁶ Malý, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, 2. vydání, Praha, Linde Praha, 1999, s. 98.

⁷ Adamová, K. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*, 1. vydání, LexisNexis CZ s.r.o., Praha, 2005, s. 40-41.

⁸ Malý, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, 2. vydání, Praha, Linde Praha, 1999, s. 98.

⁹ Malý, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, 2. vydání, Praha, Linde Praha, 1999, s. 99.

Zpočátku katolická církev ordály podporovala a kněží se jich hojně účastnili, záhy si však uvědomila jak moc je tímto způsobem diskreditována, neboť často zcela zjevný vrah či zloděj unikl spravedlnosti. Proto začala vůči ordálům vystupovat a zakazovat účast kněží na nich. Zákaz byl stvrzen na IV. Lateránském koncilu r. 1215 a zákazy pak byly při různých příležitostech opakovány. V Čechách se roku 1343 pražská synoda usnesla, že kněží se nesmí účastnit ordálu vodou a železem, jinak budou exkomunikováni. V Codexu zemského páva, který se ale nestal závazným, Karel IV. na podnět biskupa Arnošta z Pardubic zakázal ordál vodou a železem a omezil ordál soudního souboje. Ordály pak jako soudní důkazy vymizely v době husitské.¹⁰ V době stavovské se uplatňovala přísaha, ale ta ale ve stavovském procesu ztratila svůj ordálový původ a měla zcela jiný charakter.

2.2. ZEMSKÉ DESKY

Jako důkazy se dále připouštěly zápisy v zemských deskách. Zemské desky vznikaly zhruba od 2. poloviny 13. st. během vlády krále Přemysla Otakara II. Jejich vznik souvisí s růstem významu zemského soudu a stavovských zemských sněmů. Původně se jednalo o knihy soudní (protokolní), které zachycovaly průběh soudního jednání a výpovědi svědků. Záhy se do nich začaly zapisovat i převody vlastnictví a další nesporné majetkové převody. Zápis v zemských deskách se stal nevyvratitelným důkazem, dokladem vlastnictví. Později se do zemských desek zapisovaly i další vklady, jako např. testamenty, opisy panovnických privilegií. Vzhledem k počtu a druhu deskových zápisů se zemské desky rozdělily na větší zemské desky a menší zemské desky. Menší desky se dělí na menší zápisné, do kterých se zapisovaly dluhy do 100 kop, půhonné, do kterých se zapisovaly soudní půhony a další pomocné knihy, které sloužily jako příruční soudní registra. Do větších desek trhových se zapisovaly majetkové převody, jejichž hodnota byla vyšší než 100 kop grošů českých, do větších desek zápisných dluhy váznoucí na šlechtických nemovitostech přesahující 100 kop.

Desky byly veřejně přístupné a každý do nich mohl nahlížet a pořizovat si opisy, ovšem za úplat. Předpokládalo se, že vše, co je do zemských desek zapsáno, je obecně známo. Za Karla IV. byl u zemských desek zaveden přísný režim, který trestal jakýkoliv pokus o výtržnost, např. vytasení meče se trestalo useknutím ruky. Od konce 15. st. se zemské

¹⁰ Adamová, K. Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938, 1. vydání, Praha, LexisNexis CZ s.r.o., 2005, s. 41.

desky uchovávaly na Pražském hradě, ale v roce 1541 velká část zemských desek padla za oběť požáru, který vypukl na Malé Straně a zasáhl i Pražský hrad. Od roku 1541 se tedy vedly nejdůležitější zápisy dvojmo. Ze zemských desek se vyvinuly pozemkové knihy a tak v 19. století pozbyly svého původního významu.¹¹

2.3. SVĚDECTVÍ

Dalším z racionálních důkazních prostředků je svědecká výpověď. Svědek vypovídal o skutečnostech, které vnímal svými smysly a které byly důležité pro rozhodnutí soudu. Ve stavovském procesu právo přímo předepisovalo počet svědků, kteří mají prokázat určitou skutečnost u soudu. Svědkem mohla být pouze osoba zletilá a bezúhonná (do konce 14. století k těmto pravidlům patřilo, že osoba musela být stavu šlechtického). Svědčit nesměly osoby choromyslné, děti, blízcí příbuzní obviněného, osoby nečestného povolání (kati, rasi, nevěstky, apod.) a osoby, které nemohly určitou skutečnost vnímat pro své postižení (slepi nemohli určité skutečnosti vidět, hluchí slyšet). Na Moravě nesměly až do r. 1587 svědčit vdané ženy.

Svědčilo se před samotným líčením pře a svědecké výpovědi se zapisovaly do soudních protokolů (tzv. knih svědomí). Svědky vyslýchali menší úředníci, tedy místosudí a písař, od konce 15. století pak už pouze menší písař a až později bylo stanoveno, že při výslechu musí být přítomni ještě další dva menší úředníci. Svědek musel přísahat a poté šeptal svou výpověď do ucha písaři, tak, aby ji neslyšeli ostatní přítomní svědci. Když svědek vypověděl co chtěl, začal písař klást otázky. Zjišťoval, kde svědek získal informace, v jakém poměru je ke stranám sporu a zapsal si jeho nacionále. Jakmile svědek jednou vypověděl, nemohl svou výpověď změnit. Písař i svědek byli vázáni mlčenlivostí a obsah svědecké výpovědi zůstal až do soudního líčení tajný. Soud se ještě svědka mohl tázat na další věci a vážil výpovědi dle toho, jak se mu zdály průkazné.¹² Svědek neměl nárok na úhradu cestovního a výloh spojených s podáním svědectví.

V průběhu druhé poloviny 14. století se začalo značně rozšiřovat písemné svědectví. Písemná výpověď nebyla stvrzena přísahou a svědek se nedostal do bezprostředního styku

¹¹ Majý, K a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 2. vydání, Praha, Linde Praha, 1999, s. 84-85.

¹² Adamová, K. Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938, Praha, LexisNexis 2005, s. 42.

nejen se soudními orgány, ale ani s druhou procesní stranou. Roku 1452 sice dvorský soud vynesl nález o nepřipustnosti písemného svědectví, ale od 16. století se proces opět k této písemné formě svědectví přiklonil.

Od 15. století se začala objevovat a uplatňovat zásada povinnosti svědčení. Každá ze stran tak mohla pohnat třetí osobu k svědomí. Praxe zemských soudů začala koncem 15. století od této povinnosti ustupovat.¹³

Velice důležité bylo svědectví úředních osob, zvláště pak osob soudních. Takové svědectví bylo pro strany závazné, bez možnosti protidůkazu.

2.4. LISTINY

Listina se jako důkazní prostředek začala uplatňovat koncem 11.století, většího významu nabyla až v 2. polovině 12. století. Přesvědčivost a použitelnost listiny jako důkazu jí dávala pečeť, která byla zároveň znakem majitele. Otisk pečeti se používal i jako legitimace, jež opravňovala držitele vystupovat jako např. zmocněnec panovníka k určitým úkonům. O obsahu listiny, která byla opatřena ověřenou autentickou pečetí, platila presumpce správnosti.¹⁴

2.5. OHLEDÁNÍ

Ohledání místa patřilo k méně používaným důkazním prostředkům. Používalo se jej ve sporech o pozemky, kdy se soud sám a přímo na místě přesvědčil o skutečnostech, které jsou předmětem sporu.¹⁵

¹³ Schelleová, I. a kol.: *Civilní proces*, I. vydání, Praha, Eurolex Bohemia, 2006str. 53.

¹⁴ Tamtéž, s. 52.

¹⁵ Bílý, L., J.: *Právní dějiny na území ČR*, 1. vydání, Praha, Linde Praha, 2003, s. 350.

2.6. SROVNÁNÍ SE SOUČASNOU PRÁVNÍ ÚPRAVOU

Ve srovnání se současnou právní úpravou byly dřívější důkazní prostředky přísně formální, což souviselo nejen s představami o tom, že se nelze objektivně dopátrat pravdy, ale i s poměrně nízkou autoritou státní moci, jež nebyla schopna zajistit výkon soudních rozhodnutí. V počátcích soudního řízení se tedy spoléhali na iracionální důkazní prostředky jako jsou ordály a ordálová přísaha a věřili, že vyšší moc, Bůh, nedopustí, aby se dělo bezpráví. Postupem času, kdy se upevňovala a centralizovala státní moc, si lidé začínali uvědomovat, že tomu tak není a přecházeli na jiné, racionální důkazní prostředky, jako jsou zápisy v zemských deskách, listiny či svědectví. Stále ještě ale nešlo o důkazní prostředky jak je známe dnes.

Zatímco v dnešní době máme volné hodnocení důkazů, dříve se vycházelo z formálního hodnocení důkazů, kdy se po splnění předepsaných podmínek považovala určitá skutečnost za prokázanou, např. počet svědků, kteří dosvědčili určitou skutečnost. Soudce se nezabýval zjišťováním opravdového skutkového stavu, ale vycházel z formálního zjištění pravdy.

3. DOKAZOVÁNÍ A DŮKAZNÍ PROSTŘEDEK - OBECNĚ

Procesní dokazování je právem upravený postup subjektů řízení, jehož účelem je získání pokud možno pravdivých poznatků soudu o skutečnostech důležitých pro jeho rozhodnutí. Aby mohl soud v konkrétní věci spravedlivě rozhodnout, nestačí totiž soudci pouze znalost práva, ale musí znát i skutkové okolnosti vztahující se k této rozhodované věci. K prokázání rozhodujících skutečností slouží právě důkazní prostředky.

Podle zákona¹⁶ lze za důkazní prostředek užít všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci. Důkazní prostředek je tedy zdrojem poznání a jeho prostřednictvím lze zjistit skutečnost, která je předmětem dokazování. Důkaz v procesním právu znamená výsledek získaný pomocí dokazování. Zákon ale nerozlišuje mezi pojmy důkazní prostředek a důkaz a používá je jako synonyma. Důkaz tedy užívá jak ve smyslu důkazního prostředku tak i ve smyslu dokázání určité skutečnosti. Význam, ve kterém je tento pojem použit, lze poznat z kontextu.¹⁷

Na to jakým způsobem bude prováděno dokazování má značný význam to, zda se jedná o řízení sporné či nesporné.

Sporné řízení lze zahájit pouze na návrh. Rozsah dokazování závisí na každém konkrétním případě. Pro účastníky řízení platí důkazní povinnost - každý z účastníků řízení přednese svá tvrzení o sporné skutečnosti a označí důkazy, kterými prokáže pravdivost svého tvrzení.¹⁸ Nesplnění důkazní povinnosti vede v případě, že účastník nese též důkazní břemeno, ke ztrátě sporu, protože soud při zjišťování skutkového stavu vychází z důkazů, které byly provedeny. Soud může provést i jiné než účastníky navržené důkazy, ale pouze v případě, že potřeba jejich provedení ke zjištění skutkového stavu vyšla v řízení najevo.¹⁹ O tom, které z navrhovaných důkazů provede, rozhoduje soud, přičemž soud není povinen provést všechny účastníky navržené důkazy. Provede jen ty, které spolehlivě slouží k prokázání skutečností rozhodujících pro konečné rozhodnutí. V zásadě soud neprovede důkazy nadbytečné, tedy takové, které mají prokázat již jiným důkazem prokázanou skutečnost, dále pak důkazy, jimiž mají být prokazovány skutečnosti, které jsou pro posouzení nároku uplatňovaného v řízení z právního hlediska irelevantní.²⁰ Soud může vzít za své i

¹⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Winterová, A.: Civilní právo procesní, 3. vydání, Praha, Linde Praha, 2004, s. 241.

¹⁸ Viz § 120 odst. 1 o.s.ř.

¹⁹ Viz § 120 odst. 3 o.s.ř.

²⁰ Viz Winterová, A.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, Praha, Linde Praha, 2007, s. 263.

shodná tvrzení účastníků, není-li důvod o nich pochybovat. Neprovedení navržených důkazů však musí soudce řádně odůvodnit v písemném vyhotovení rozhodnutí.

Nesporné řízení je ovládáno zásadou oficiality (vyšetřovací zásadou), což znamená, že jej lze zahájit i bez návrhu, z iniciativy soudu. V těchto řízeních je soud povinen provést všechny důkazy, které jsou třeba ke zjištění skutkového stavu, tedy i jiné než navrhl účastníci. Důkazní povinnost účastníků platí i v tomto řízení, ale její nesplnění neznámá pro účastníka neunesení důkazního břemene, neboť k nápravě situace může dojít v rámci povinnosti soudu provést i nenavržené důkazní prostředky. Soud zde nejedná v zájmu některého z účastníků, ale jakožto nezúčastněný třetí subjekt zjišťuje skutkový stav.²¹

3.1. SKUTEČNOSTI, JEŽ NENÍ TŘEBA DOKAZOVAT, § 121

Některé věci navíc není třeba dokazovat vůbec. Občanský soudní řád mezi skutečnosti, které nejsou předmětem procesního dokazování v § 121 řadí:

- a) obecně známé skutečnosti, tzv. notoriety, tedy skutečnosti, které jsou známy širšímu okruhu osob v určitém místě, tyto skutečnosti musí být ovšem známy i soudu a účastníkům. Účastník však může zpochybnit, že tato skutečnost existuje a pak by bylo nutné její existenci dokazovat;
- b) skutečnosti soudu známé z jeho úřední činnosti (např. že proti žalovanému je již vedeno jiné řízení ohledně stejné věci apod.), ani o těchto skutečnostech nesmí mít soudce pochybnosti – zpravidla bude o této skutečnosti veden spis, účastníkům soud sdělí, že takováto skutečnost je soudu úředně známa a proto ji není třeba dokazovat;
- c) právní předpisy oznámené či uveřejněné ve Sbírce zákonů České republiky, platí zásada *iura novit curia*, tedy soud zná právo. Tato zásada se ale nevztahuje na úplně všechny právní předpisy, např. právní předpisy nižší právní síly nebo právní předpisy cizozemské se mohou stát předmětem dokazování a to jak z hlediska jejich existence tak co se jejich obsahu týče.

²¹ Winterová, A.: *Civilní právo procesní*, 3. vydání, Praha, Linde Praha, 2004, s. 390.

Dále pak není třeba dokazovat právní domněnky a fikce. Účelem těchto právních institutů je usnadnit dokazování v těch případech, kdy je to buď velmi obtížné nebo téměř zcela nemožné. Právní domněnka je pravidlo vytvořené na základě zkušeností a vysoké pravděpodobnosti. Rozlišujeme právní domněnky vyvratitelné a nevyvratitelné.

Vyvratitelná právní domněnka připouští důkaz opaku, tzn. domněnka je považována za zjištěný závěr, pokud není prokázán opak. Typickou vyvratitelnou domněnkou je domněnka otcovství. V § 54 odst. 2 zák. o rodině²² se říká, že za otce je považován muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neuplynulo do narození dítěte méně než 180 a více než 300 dnů. Platí tedy, že za uvedených podmínek je otcem dítěte tento muž, ale je připuštěn důkaz, který takový závěr vylučuje.

Nevyvratitelná domněnka důkaz opaku nepřipouští. Nevyvratitelnou domněnkou je např. uznání nároku žalovaným dle § 114b odst. 5 o.s.ř. - pokud se žalovaný na výzvu soudu bez vážného důvodu nevyjádří k žalobě, má se za to, že nárok, který je proti němu uplatňován, uznává. Nevyvratitelné právní domněnky jsou v našem právním řádu spíše ojedinělé.

Na rozdíl od právní domněnky, která vychází ze zkušeností a poznatků dle kterých předpokládaná skutečnost zpravidla existuje, je právní fikce skutečností fingovanou. Právní fikce je právní konstrukce, která je vědomě v rozporu s realitou, ale z praktických důvodů se na ni hledí jakoby existovala. Právní fikcí je např. vznik příbuzenského vztahu mezi osvojencem a příbuznými osvojitele (viz § 63 odst. 1 zák. o rod.). Právní fikce se používá jen zcela výjimečně, v případech, kdy vyvstává praktická potřeba zajištění určitého výsledku.²³

²² Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, dále jen "zák. o rod."

²³ Winterová, A.: Civilní právo procesní, 3. vydání, Praha, Linde Praha, 2004, s. 250.

3.2. PŘÍMÉ A NEPŘÍMÉ DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY

Teorie dělí důkazní prostředky na přímé a nepřímé. Z důkazů přímých bezprostředně vyplývá skutečnost, která se má dokazovat. Tyto důkazy tedy přímo buď potvrzují nebo vyvracejí dokazovanou skutečnost, např. při ohledání se soudce přímo přesvědčí o stavu nemovitosti. Nepřímý důkaz potvrzuje nebo vyvrací určitou skutečnost pomocí jiné skutečnosti a umožňuje soudu poznat určité skutečnosti o kterých má rozhodovat pouze zprostředkovaně, např. svědek vypoví o tom, co viděl. Dokazování pomocí nepřímých důkazů je mnohem složitější. K prokázání skutečnosti jeden nepřímý důkaz nestačí, vždy je třeba předložit nepřímých důkazů více.

Zákon²⁴ takové dělení nezná a ani v praxi nemá rozlišování přímých a nepřímých důkazů zásadní význam. Účastník má vždy povinnost své tvrzení dokázat, resp. navrhnout důkazy pro podporu svých tvrzení. Může samozřejmě užít důkazy jak přímé, tak nepřímé, záleží na tom, co má k dispozici. Důležité je, aby jím navržené důkazní prostředky byly schopny spolehlivě prokázat jím tvrzené skutečnosti.

²⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

4. SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

Dle § 125 občanského soudního řádu za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci. Jde zejména o výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků. Jedná se o výčet demonstrativní, příkladný, který lze doplnit i jinými prostředky, které vedou ke správnému zjištění stavu věci. O tom, který jiný prostředek bude připuštěn jako důkaz a jakým způsobem bude důkaz proveden rozhoduje soudce. Zákonná úprava je v tomto ohledu velmi flexibilní a ponechává účastníkům prostor pro užití i jiných důkazních prostředků, což je vzhledem k progresivnímu vývoji vědy a techniky praktické, neboť není v silách zákonodárců tak často zákonnou úpravu měnit a rychle reagovat na současnou situaci. Takové prostředky často vymezuje soudní judikatura.

4.1. LISTINY

S listinným důkazem se lze v soudní praxi setkat nejčastěji. Je to důkaz nejméně náročný na provádění a zároveň důkaz s nejvyšší vypovídací hodnotou, protože obsah listin nelze během řízení měnit ani účastníky v průběhu sporu k obrazu svému upravovat. Právě díky tomu, že listiny vznikly ještě před začátkem sporu, jsou cenné pro svoji autenticitu a nezkreslenost probíhajícím sporem.²⁵

Pojem listina zákon blíže nevynezuje. Právní teorie za listiny považuje zprávy, které jsou v písemné formě zachyceny na movitém podkladu a jsou podepsány. Listiny je nutné soudu předložit. Za listinný důkaz tedy nelze považovat zprávy vytesané do kůry stromu či zdi domu, tedy na podkladu nemovitém, ale ani zprávy zachycené sice na movitém podkladu, ale takovém, na kterém se obvykle nepodávají, např. nápis vyrytý na lavičce v parku, do okenního rámu apod. V takovýchto případech by se mohlo jednat o důkaz ohledáním.²⁶

Hovoříme-li o listinách jako důkazním prostředku, vyvstává nám ještě jedna otázka a to, zda je nutné soudu jako důkaz předložit originál listiny nebo zda lze použít i fotokopii listiny. Zákon ohledně těchto skutečností mlčí, tedy nestanoví, že je nutné předložit pouze originál a fotokopie je nepřipustná. Z toho lze dovodit, že jako důkaz může posloužit i fotokopie listiny. Blíže se k této otázce vyjádřil Nejvyšší soud ČR ve svém Usnesení ze dne

²⁵ Jirsa, J.: Novinky v civilním řízení soudním (kritická studie), 1. vydání, Praha, Lexis Nexis, 2005, s.94.

²⁶ Jirsa, J.: Novinky v civilním řízení soudním (kritická studie), 1. vydání, Praha, Lexis Nexis, 2005, s. 94.

3. 3. 1998²⁷ a v rozsudku ze dne 22. 6. 2004²⁸, když dospěl k závěru že přestože jsou originály listin obecně jako důkazní prostředek vhodnější než jejich neověřené kopie, o.s.ř. neukládá soudu povinnost provádět důkaz pouze originály. Důkaz fotokopii tedy neodporuje zákonu, ale soud by se při dokazování, pokud pro to nejsou závažné důvody, neměl spokojit pouze s fotokopii. Při provedení důkazu fotokopii ji soud hodnotí stejně jako každý jiný důkaz dle zásad upravených v § 132 a násl. o.s.ř., namísto je ovšem pečlivé zvážení průkaznosti provedeného důkazu.²⁹

Zásadní je rozdělení listin na veřejné a soukromé. Zákon zná pojem „veřejná listina.“ Dle § 134 o.s.ř. se jedná o listiny vydané soudy ČR nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, listiny, které jsou za veřejné prohlášeny zvláštními předpisy a potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno. Zákon sice výslovně mezi znaky veřejné listiny neřadí dodržení předepsané formy, ale lze tak dovodit ze skutečnosti, že musí být vydány v mezích pravomoci orgánu a tudíž splňovat náležitosti stanovené příslušnými procesními předpisy.³⁰

Mezi listiny vydané soudy či jinými státními orgány patří zejména protokol o soudním jednání (SJ 6/1999) a rozhodnutí. Veřejnou listinou jsou dle zvláštních právních předpisů zejména notářské zápisy, listiny o ověření (§ 6 Notářského řádu), exekutorské zápisy (§79 odst. 9 Exekutorského řádu). Ostatní listiny, které nenaplní výše uvedené znaky, jsou považovány za listiny soukromé. Mezi ně řadíme např. smlouvy sepsané advokátem, cenné papíry jako jsou směnky, šeky, akcie, dluhopisy.³¹

Toto rozlišování na listiny veřejné a soukromé má největší význam z hlediska důkazní síly. Soud může listinu zkoumat jednak z hlediska její pravosti, tedy to, zda byla vydána oprávněným subjektem, anebo z hlediska pravdivosti, tedy správnosti obsahu.

Veřejné listiny jsou nadány větší důkazní silou než listiny soukromé. U veřejných listin soud zkoumá pouze pravost listiny, tedy zda je vydána k tomu oprávněným orgánem a v mezích jeho pravomoci a nejedná se o falzifikát. O pravdivosti veřejných listin platí presumpce správnosti, tj. předpokládá se pravdivost této listiny, pokud není prokázán opak. Pokud tedy účastník tvrdí, že veřejná listina není pravdivá, resp. její obsah je nesprávný, musí to také prokázat – je na něj přeneseno důkazní břemeno.

²⁷ Sp. zn. 1 Odo 53/97.

²⁸ Sp. zn. 32 Odo 964/2003.

²⁹ Uveřejněno v časopise Soudní judikatura č. 8, ročník 1998 pod číslem 64 a pod číslem 154.

³⁰ Vala, R.: Diplomová práce, Praha, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2002.

³¹ Winterová, A.: Civilní právo procesní, 3. vydání, Praha, Linde Praha, 2004, s. 262.

U listin soukromých se zkoumá jak pravost, tedy zda pochází od vystavitele, tak pravdivost, tedy správnost obsahu a k tomu postačí pouhé formální popření pravosti. Důkazní břemeno zde tíží účastníka, který důkaz listinou navrhl (viz SJ 22/1997). Je otázkou, zda by se neměla právní úprava v tomto ohledu změnit. Pouhé zpochybnění pravosti tzv. soukromé listiny bez jakýchkoli očividných podkladů se mi zdá příliš přísné vůči té straně, která důkaz touto listinou navrhla. Soudce by měl v takovém případě zvážit, zda účastník, který zpochybňuje listinu, pouze „nenahání“ čas ve svůj prospěch, když se sám ocitl v důkazní nouzi. Na druhou stranu se mi zdá správné, že veřejné listiny mají větší váhu, neboť jejich vydání zaštiťuje stát jakožto autorita a proto lze více předpokládat, že obsah takto vydané listiny bude pravdivý spíše než listina vydaná soukromou osobou.

Za listinný důkaz je nutno považovat i znalecký posudek, který podal znalec mimo rámec řízení na základě dohody s fyzickou či právnickou osobou. Často se jedná o odhady nemovitostí nebo movitých věcí. Znalce ale těchto případech nelze volat k jednání ani vyslýchat, protože nebyl za znalce v soudním řízení ustanoven (R 1/1981).

Také písemné prohlášení svědka bude důkazem listinným a ne důkaz výsledkem svědka. Svědecká výpověď je totiž vždy ústní, tak aby mohli být účastníci výslechu přítomni a případně klást svědkovi otázky.

K provedení důkazu listinou je nutné ji soudu předložit. Někdy ovšem účastník, který důkaz navrhuje, nemá listinu k dispozici. Pro tyto případy je v § 129 odst. 2 o.s.ř. upravena obecná ediční povinnost. Znamená to, že předseda senátu může vyzvat jednoho z účastníků nebo i třetí osobu, aby listinu potřebnou k provedení důkazu soudu předložil. Nesplnění ediční povinnosti může být sankcionováno uložením pořádkové pokuty dle § 53 o.s.ř.

Povinný může předložení listiny odmítnout a to z důvodu povinnosti zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích chráněných zvláštním zákonem (zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o bezpečnostní způsobilosti) a jiné zákonem nebo státem uznané povinnosti mlčenlivosti (§124 o.s.ř.). Dokazování pak může být provedeno pouze tehdy, pokud došlo ke zproštění této povinnosti oprávněným orgánem.³² Je-li zproštění povinnosti tímto orgánem zamítnuto, nemohou být tyto informace před soudem projednávány a ani nemohou být předmětem dokazování.

Občanský soudní řád obsahuje úpravu řízení o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory (dále jen "Komora") k seznámení se s obsahem listin, které mohou obsahovat skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta, viz § 200j o.s.ř.

³² Viz § 63 zák. č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o bezpečnostní způsobilosti.

Jedná se o případy provádění daňové nebo celní kontroly v prostorách, kde advokát vykonává advokacii nebo v nichž se mohou nacházet listiny nebo jiné nosiče informací, které obsahují skutečnosti, na něž se podle zvláštního právního předpisu³³ vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta. Pracovník správce daně nebo celní orgán je povinen vyžádat si součinnost Komory a je oprávněn seznámit se s obsahem takových listin nebo jiných nosičů informací pouze za přítomnosti a se souhlasem zástupce Komory. Odmítne-li zástupce Komory souhlas udělit, může být na návrh nadřízeného pracovníka správce daně nebo celního orgánu nahrazen rozhodnutím soudu v řízení dle §200j o.s.ř.³⁴

Dalším důvodem pro odmítnutí vydání listiny je, i když to zákon výslovně neuvádí, obava z trestního stíhání za podmínek uvedených v § 126 odst. 1 o.s.ř. Důvodnost odmítnutí splnění ediční povinnosti posuzuje soud. Kdo má ediční povinnost, má nárok na náhradu vzniklých nákladů (§139 odst. 3 o.s.ř.).

Důkaz listinou se provádí tak, že ji celou nebo její část na jednání soudce přečte nebo sdělí obsah listiny (§ 129 o.s.ř.). Rozdíl je v tom, že pokud soudce listinu „přečte,“ znamená to, že čte doslovně text listiny, případně její část, zatímco když „sdělí obsah,“ vlastními slovy popíše obsah listiny. V praxi to však většinou znamená, že soudce nečte listinu doslova, ale vyjme ji ze spisu a zaprotokoluje, že se čte k důkazu, poté ji opět do spisu založí.³⁵ Doslovné čtení listin je totiž často zbytečné, s jejím obsahem se mohou strany sporu seznámit ještě před nařízeným jednáním nahlédnutím do spisu. Navíc by se čtením listin nadměrně protahovalo samotné jednání u soudu. Je proto žádoucí, aby listinné důkazy účastník připojil k žalobě, či k vyjádření k žalobě, příp. aby si soud včas vyžádal listinné důkazy od jiných soudů či orgánů. Ale může se stát, že účastník předloží listinný důkaz až při jednání a tak bude nutné se s jejím obsahem seznámit přímo až při samotném jednání.

Soud může na základě své iniciativy shánět listinné důkazy, pokud potřeba jejich provedení ke zjištění skutkového stavu vyšla během řízení najevo (§120 odst. 3 o.s.ř.). Většinou půjde o listinné důkazy, které se nacházejí ve spisech policejních a jiných správních orgánů. Provést tedy lze i důkaz spisem, ale ne souhrnně celým spisem, protože musí být zřejmé kterých důkazních prostředků soud ze spisu využil (viz R 22/1979, s. 199).

Soudce by se měl při provádění důkazů listinou dotázat stran, zda se s listinou seznámili a zda je jim znám obsah a sdělit, které listiny si jako důkaz vyžádal sám. Dále by mělo být zřejmé, proč bude konkrétní listinný důkaz prováděn. Účastníci by měli sami

³³ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ Viz § 16 odst. 9-11 zákona č. 337/1992 sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů a § 127 odst. 15 -17 zákona č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ Jirsa, J.: Klíč k soudní sni pro začínající soudce a advokáty, 1. vydání, Praha, Lexis Nexis, 2006, s. 356.

v žalobě a vyjádření k žalobě přesně určit k jakým konkrétním tvrzením mají být jednotlivé důkazy provedeny a ne pouze napsat seznam listin, kterými navrhuji důkazy provést.

Poté, co je důkaz listinami proveden a zaprotokolován, zakládají se listiny do spisu jako příloha. Soudce pak listiny vrací tomu, kdo je předložil bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem nebo vystavitelem (R 59/1955).

Pak by měl být dán prostor účastníkům se k důkazům vyjádřit a případně vznést námitky proti pravosti či správnosti obsahu. K tomu, aby mohl účastník vyjádřit k pravosti listiny bude třeba aby se s ní mohl blíže seznámit, ohledat ji. Stanovisko účastníka ohledně jemu předložené listiny se zapíše do protokolu.

4.2. VÝSLECH SVĚDKA

Výslech svědka je asi nejběžnějším důkazním prostředkem a po listinných důkazech druhým nejčastěji u soudu prováděným. Zákon³⁶ přímo definici pojmu „svědek“ neobsahuje, ale negativním vymezením lze dospět k tomu, že za svědka můžeme považovat fyzickou osobu odlišnou od účastníků řízení a soudu, která je soudem předvolána, aby vypovídala o skutečnostech, které vnímala svými smysly a jež jsou důležité z hlediska předmětu dokazování.³⁷ Svědkem tedy může být jakákoliv fyzická osoba, zákon nepředepisuje žádné další podmínky svědecké způsobilosti, jako je např. dosažení určitého věku nebo duševní vyspělost, případně způsobilost k právním úkonům. Fyzická osoba, která má podat svědectví, musí být schopna vnímat určité skutečnosti a pak je reprodukovat u soudu. Zatímco znalece či tlumočnicka lze nahradit jinou osobou se stejnými odbornými znalostmi či kvalitami, je svědek osobou nezastupitelnou a nezaměnitelnou, neboť vypovídá o skutečnostech, které osobně svými smysly vnímal a poté tyto informace předává soudu. I proto zákon neklade žádné další podmínky, neboť by se tím okruh osob, které jsou schopny svědčit u soudu velice zmenšil a dokazování by se značně ztížilo. Vyloučeno není ani podání svědectví tzv. znaleckým svědkem (tento pojem se vyskytoval ve starší právní úpravě, současný zákon tento pojem nezná). Jedná se o svědka, který má takové odborné znalosti, jež mu umožňují odborně vyhodnotit situaci, které byl přítomen. Znaleckého svědka ale nelze brát jako náhradu za znalce a je-li to třeba, musí soud znalce ustanovit.

³⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 7. vydání, Praha: C.H. Beck, 2006, s. 587.

Svědkiem může být i dítě nebo osoba zbavená či omezená v právní způsobilosti. Osobami, které nebudou moci svědčit budou např. velmi malé děti, které ještě nejsou schopny vnímat a reprodukovat vnímané skutečnosti, osoby stížené tělesnou vadou či duševní poruchou, která jim neumožní vnímat rozhodné skutečnosti. Soudce musí posuzovat každý případ zvlášť a pokud by se vyskytly pochybnosti o schopnostech jedince vypovídat u soudu jako svědek, soud od výslechu takovéto osoby upustí.³⁸

Podmínkou není ani nepodjatost nebo nestrannost osoby, která podává svědectví. Vzhledem k tomu, že to často budou právě účastníci, kteří osobu za svědka označí jako důkaz na podporu svých tvrzení, budou svědci pravděpodobně svědčit spíše ve prospěch tohoto účastníka, který je navrhl. Zaujatost obecně nevylučuje podání svědectví, ale soud ji zkoumá a přihlédne k ní při hodnocení věrohodnosti výpovědi.

Od svědka je nutno odlišovat tzv. přezvědnu osobu.³⁹ Je to osoba, které se soud ptá na názor ohledně vhodnosti a účelnosti navržených nebo zamýšlených opatření (viz § 178 odst. 2 o.s.ř.). Takovou osobou je např. orgán sociálně-právní ochrany dětí v řízení péče soudu o nezletilé. Vzhledem k tomu, že taková osoba je obeznámena s poměry, může soudu předat náležitě informace a podklad pro rozhodnutí. Přezvědná osoba má povinnost se dostavit k soudu, ale nemůže být nucena k vytvoření si názoru na věc ani nemůže být stíhána pro trestný čin křivé výpovědi.

Přibere-li soud k řízení vedlejšího účastníka, vyvstane otázka v jakém procesním postavení jej vyslechnout, jako svědka, či jako účastníka? Vedlejším účastníkem se může osoba stát buď z vlastní iniciativy nebo na výzvu některého z účastníků. Podmínkou je, že tato osoba má na výsledku věci právní zájem. Dle § 93 odst. 3 o.s.ř. má vedlejší účastník stejná práva a povinnosti jako účastník. Jelikož vedlejší účastník má zájem na tom, aby strana sporu, ke které přistoupil, spor vyhrála, považují za správné, aby jej soud vyslychal jakožto účastníka dle § 131 o.s.ř. Tím bude vyloučeno, aby byl stíhán pro křivou výpověď. Pokud soud přistoupí na výslech vedlejšího účastníka, měl by vyslechnout i ostatní účastníky, jestliže k tomu dají souhlas.

Fyzická osoba, která je statutárním orgánem (nebo členem statutárního orgánu) právnické osoby, má být v řízení, jehož účastníkem je tato právnická osoba, vyslechnuta jako účastník, viz § 126 odst. 4 o.s.ř. Toto ustanovení, jež potvrzuje dlouholetou právní praxi, bylo do občanského soudního řádu vloženo novelou č. 30/2000 Sb. Zde je brán zřetel na vztah

³⁸ Viz Stavinohová J., Hlavsa P.: *Civilní proces a organizace soudnictví*, 1. vydání, Brno, Masarykova univerzita Brno a Doplněk Brno, s. 386.

³⁹ Winterová, A.: *Civilní právo procesní*, 3. vydání, Praha, Linde Praha, s. 257.

statutárního orgánu k právnické osobě a na jistou míru zainteresovanosti na výsledku sporu. Je otázka, zda musí být fyzická osoba statutárním orgánem, případně jeho členem v době výslechu anebo v době, kdy se stala událost o které vypovídá. Názory se různí. Prof. JUDr. A. Winterová, CSc. ve svém komentáři k občanskému soudnímu řádu uvádí, že z časového hlediska je rozhodné, že daná osoba je statutárním orgánem právnické osoby v době výslechu.⁴⁰ JUDr. Bureš naopak říká, že se jedná o osobu, která byla statutárním orgánem právnické osoby v době, kdy se udály okolnosti, o kterých má být vyslýchána.⁴¹

V §126 o.s.ř. je upravena všeobecná zákonná povinnost dostavit se na předvolání k soudu a vypovídat jako svědek. Předvolání bývá zpravidla písemné, ale může být v naléhavých případech učiněno i telegraficky, elektronicky, telefonicky, faxem anebo ústně při jednání nebo jiném úkonu soudu, jemuž je předvolaný přítomen (§ 51 o.s.ř.). Obsahem předvolání budou tyto údaje: označení věci ve které se bude jednat; místo; čas a předmět řízení. Dále je třeba uvést procesní postavení ve kterém bude předvolaný slyšen, tedy zde jako svědek. Písemné předvolání se doručuje zpravidla nejméně 10 dnů předem, ostatní formy předvolání se zaznamenají do spisu.⁴² Předvolání může být doručeno i náhradním způsobem, např. uložením na poště nebo u soudu.

Nedostaví-li se svědek bez omluvy k soudu, lze použít donucovací prostředky. Těmi jsou buď pořádková pokuta až do výše 50.000,- Kč anebo předvedení, které zajišťují na požádání soudu orgány policie. O možnosti použít předvedení musí být svědek v předvolání poučen. Předvedení nařídí soudce usnesením, které se doručuje při samotném úkonu předvedení a je vykonatelné doručením (§ 171 odst. 2 o.s.ř.), odvolání proti němu je přípustné, nemá však odkladný účinek.

Svědek musí vypovídat pravdu a nic nezamlčovat (§126 odst. 1 o.s.ř.). Jestliže svědek záměrně a úmyslně nevypovídá pravdu, či některé skutečnosti zamlčuje, vystaví se nebezpečí trestního stíhání pro křivou výpověď, § 175 odst. 2 trestního zákona,⁴³ o tom jej soud poučí. Svědek má právo odepřít vypovídat a to pouze v tom případě, že by jemu nebo osobám blízkým díky této výpovědi hrozilo trestní stíhání. Za osobu blízkou se dle § 116 občanského zákoníku⁴⁴ považují: příbuzný v řadě přímé, sourozenec, manžel, partner a jiné osoby v poměru rodinném či obdobném tehdy, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá

⁴⁰ Winterová, A. a kol.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, 3. vydání, Praha, Linde Praha, 2007, s. 275.

⁴¹ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 7. vydání, Praha: C.H. Beck, 2006, s. 587.

⁴² Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 7. vydání, Praha: C.H. Beck, 2006, s. 259.

⁴³ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění.

⁴⁴ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Soud posoudí, zda je odepření výpovědi důvodné. Proto je nutné, aby svědek uvedl konkrétnější skutečnosti a neodvolával se pouze na využití práva odepření výpovědi pro obavy z trestního stíhání. Jinak by totiž mohlo docházet k tomu, že by svědek svévolně odepřel vypovídat, aniž by soud měl možnost zkoumat, zda pro to má relevantní důvody. Na druhou stranu nelze po svědkovi chtít, aby zdůvodnění bylo natolik konkrétní, že by tím v podstatě vyrazil to, co mohl podle zákona odepřít. K tomu se vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 4.12. 1997, sp.zn. III. ÚS 149/1997 Sb. nál. a usn., a říká, že právo odepřít výpověď není právem absolutním a to v tom smyslu, že se vztahuje na celou výpověď. Dle Ústavního soudu by měl svědek v první části výslechu souvisle vypovědět co ví, přičemž je mu dán prostor pro to, aby ve své výpovědi neuvedl to, co považuje pro sebe či osoby blízké za nebezpečné. V další části výslechu, kdy je předsedovi soudu, ostatním přisedícím a účastníkům dána možnost klást svědkovi dotazy, mohl by svědek využít svého práva odepřít výpověď a na dotazy neodpovědět. Každý případ odepření výpovědi je nutno posuzovat dle individuálních okolností.

Pokud soud neshledá odepření výpovědi důvodným, musí svědek vypovídat. K tomu může být donucen uložením pořádkové pokuty.

Domnívám se, že tato úprava není zcela dostačující. Možnost uložit pořádkovou pokutu do výše 50.000,-Kč, sice i opakovaně, není podle mě natolik demotivující, aby donutila svědka vypovídat, když v sázce je např. spor o několik milionů. Stejný problém vidím u trestného činu křivé výpovědi. Jen těžko lze spoléhat na morální hodnoty každého svědka a předpokládat, že před soudem, po poučení o následcích křivé výpovědi, bude vypovídat pouze pravdu a nezamlčovat nic, co je mu opravdu o celé věci známo. Hrozba tímto trestem není natolik odrazující, že by se svědek bál poupravit výpověď tak, aby spor vyhrál jemu blízký účastník. Myslím, že nepravdivé a neúplné výpovědi nejsou dostatečně postihovány. Větší důslednost by mohla přispět k získání hodnotnějších a úplnějších výpovědí před soudem. Svědci by byli pod silnějším tlakem a obavy z přistižení při lži by mohly korigovat jejich původní úmysl vypovídat nepravdu či zamlčet některé podstatné skutečnosti. Záleží také na autoritě soudce, který svědka vyslýchá. Pokud bude mít svědek pocit, že soudce má vedení celého řízení pevně v rukou a bedlivě svědka pozoruje při výslechu a kontroluje co říká, aby prohlédl případné pokusy o nepoctivost, nebude pro něj tak snadné u výslechu lhát. Změna právní úpravy, třeba co se týče výše pořádkové pokuty nebo zavedení nových donucovacích prostředků jako je vazba apod., důslednější trestání lživých výpovědí a informování veřejnosti by mohlo vnést více důstojnosti do výslechu v civilním řízení.

Taktéž při výslechu svědka musí soud respektovat povinnost svědka zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích chráněných zvláštním zákonem (zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o bezpečnostní způsobilosti) a jiné zákonem nebo státem uznané povinnosti mlčenlivosti (viz §124 o.s.ř.), stejně tak o skutečnostech, jež jsou předmětem obchodního tajemství (§ 17 až 20 obchodního zákoníku)⁴⁵. Výslech svědka pak může být proveden pouze tehdy, jestliže jej oprávněný orgán povinnosti zachovávat mlčenlivost zprostil.⁴⁶ Pokud oprávněný orgán požadavek zproštění mlčenlivosti zamítne, nemohou být tyto informace před soudem projednávány a ani nemohou být předmětem dokazování. Zproštění povinnosti zachovávat mlčenlivost se vztahuje jen na určitou utajovanou informaci a to v nezbytně nutném rozsahu a po nezbytně nutnou dobu. Při projednávání utajovaných informací může být z jednání nebo z jeho části vyloučena veřejnost (§116 odst. 2 o.s.ř.). Všechny osoby, které se podle zákona musí účastnit řízení (účastníci, jejich zástupci, přísedící, znalci apod.) a které se neprokážou osvědčením pro příslušný stupeň utajení skutečností, je třeba poučit dle § 58 odst. 5 zákona č. 412/2005 Sb.⁴⁷

Zákonem stanovenou povinnost mlčenlivosti mají advokáti (§ 21 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů) a to o skutečnostech o nichž se dozvěděli v souvislosti s poskytováním právních služeb, přičemž této povinnosti mohou být zproštěni pouze klientem. Dále pak zákon stanoví tuto povinnost pro soudce (§ 81 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů) a státní zástupce (§ 25 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů) ohledně skutečností, které se dozvěděli při výkonu své funkce. Povinnost trvá i po zániku funkce, zproštění může dát předseda soudu, příp. zvl. právní předpis (u soudců), nebo nejvyšší státní zástupce (u st. zástupců). Taktéž znalci a tlumočníci (viz § 6 odst. 2 zákona č. 36/1967Sb., o znalcích a tlumočnických, ve znění pozdějších předpisů) mají povinnost mlčenlivosti ohledně informací, které získali při výkonu své činnosti. Zdravotnický personál má tutéž povinnost ohledně skutečností, které se dozvěděli v souvislosti s výkonem povolání. Se sdělením těchto informací, stejně jako se sdělením obsahu zdravotnické dokumentace musí dát pacient souhlas. Mezi státem uznanou povinnost mlčenlivosti patří mlčenlivost duchovních ohledně zpovědí svých věřících (§ 7 odst. 1 písm. f zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností, ve znění pozdějších předpisů).

⁴⁵ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁶ Viz § 63 zák. č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁷ Viz § 40a odst. 1 o.s.ř.

Samotný výslech se provádí při jednání a lze jej rozdělit do dvou fází.

1) Ad generalia – výslech všeobecný

V této části výslechu soudce ověří totožnost svědka a zjistí jeho osobní údaje: jméno a příjmení, datum narození, bydliště, rodinný stav, zaměstnání a druh práce, zaměstnavatele. Dále pak zjišťuje odkud ví o věci o které bude slyšen a jeho poměr k projednávané věci a k účastníkům a jejich zástupcům, tedy okolnosti, jež mohou mít vliv na svědkovu hodnověrnost. Zatímco totožnost a osobní údaje si lze ověřit naprosto spolehlivě, např. z občanského průkazu nebo databází, jež jsou soudci k dispozici, se zjišťováním vztahu k účastníkům, případně jejich právním zástupcům, je to komplikovanější. Soudci by nemělo stačit zjištění, že se jedná o příbuzné, kolegy z práce či přátele, ale měl by svoji pozornost zaměřit i na zjištění, zda se jedná o vztah přátelský nebo nepřátelský či nevraživý, jak dlouho se dotyčné osoby znají apod. Svědek by se tedy měl vyjádřit nejen k tomu jaký poměr mezi ním a účastníkem je, ale i jaký vztah mezi nimi panuje. To vše se odrazí v hodnocení výpovědi svědka.

Soudce též poučí svědka o jeho právech a povinnostech, zejména pak o tom, že má vypovídat pravdu a nic nezamlčovat a o trestních následcích křivé výpovědi, kterým bude čelit, pokud jej soud přistihne při lži či zatajování důležitých skutečností. Dále pak o právu odeprít výpověď a za jakých podmínek tak může učinit.

2) Ad specialia – výslech k věci

Tato část se týká již samotného výslechu. Výslech svědka se provádí zásadně ústně, písemná výpověď by mohla být použita případně jako důkaz listinou. Předseda senátu vyzve svědka, aby nejprve souvisle vyličil vše, co ví o předmětu výslechu. Zde by se měl ujistit, že svědek ví, co je předmětem sporu a k čemu je slyšen. Soudce má svědka nechat hovořit a nezasahovat do jeho výpovědi, zbytečně jej neznervózňovat, nepřerušovat případně odvádět pozornost dotazy. Zasáhnout by měl až tehdy, pokud by svědek přestal mluvit k věci, odbočil od předmětu výslechu nebo hovořil příliš zeširoka. Svědek má souvisle vypovídat, je tedy vyloučeno, aby pouze přečetl předem připravenou výpověď. Soudce mu může povolit nahlédnout do poznámek, ale jinak musí svědek hovořit samostatně, tzv. „spatra.“

Poté, co svědek vlastními slovy vyličí vše, co je mu o věci známo, klade mu předseda senátu otázky k doplnění či vyjasnění výpovědi, nebo k odstranění rozporů. Soudce by měl formulovat dotazy srozumitelně, s ohledem na osobu svědka, na jeho vzdělání, tak aby byl svědek schopen otázce porozumět a nezahltit jej odbornými výrazy a nechat svědka tápat. Otázky mohou svědkovi položit i ostatní členové senátu, účastníci popř. znalci, ale až na výzvu a se souhlasem předsedy senátu. Ten rozhoduje o vhodnosti a účelnosti položené

otázky. Zakázány jsou otázky kapciózní, neboli úskočné a sugestivní neboli zavádějící. Kapciózní otázka předpokládá skutečnost, jež nebyla dosud potvrzena, má za cíl zmást vyslychaného a přimět jej, aby proti své vůli odpověděl a tím přiznal. Např. zástupce účastníka se zeptá, zda smlouvu o dílo podepsal perem či propiskou, přičemž se zatím nepodařilo prokázat samotnou existenci a uzavření takové smlouvy. Sugestivní otázka v sobě naznačuje skrytě nebo i zjevně samotnou odpověď. Takové otázky jsou manipulativní, překrucují výpověď, nutí svědka říct něco co by neřekl, a dochází tím ke znehodnocení samotné výpovědi.

Celý výslech se protokoluje. Protokol obsahuje údaje o totožnosti svědka a okolnosti, které mohou mít vliv na jeho podjatost, resp. věrohodnost, poučení, která byla svědkovi dána, vlastní výpověď a jsou-li důležité tak i jednotlivé otázky a odpovědi na ně. Obsah výpovědi, resp. podstatné části, důležité pro rozhodnutí, do protokolu hlasitě diktuje předseda senátu, tak aby jej účastníci a svědek slyšeli a mohli opravit případné nesrovnalosti. V té části výslechu, kdy svědek spontánně vypovídá, není vhodné přerušovat jej diktováním protokolu, proto by si měl soudce dělat poznámky a protokol nadiktovat až poté, co svědek svou výpověď dokončí. Protokol nemusí doslovně kopírovat, co svědek vypověděl, ale také nesmí být podstatně změněn a upraven obsah.

Zde bych si dovolila malé srovnání s průběhem výslechu svědka v řízení trestním a nastínila některé odlišnosti, které jsem měla možnost vypořádat, když jsem se účastnila náslechnů u obvodních a okresních soudů. Je nepochybně velmi těžké zaprotokolovat výpověď svědka tak, aby zůstal ponechán smysl i význam toho, co řekl. V trestním řízení se výslech svědka, ale i celý průběh hlavního líčení, zaznamenává na zvukový záznam a protokol se sepisuje až po jednání právě ze záznamu. Navíc protokol sepisuje administrativní pracovník a ne soudce, který se tak může věnovat dalším věcem. Celé jednání se zdá rychlejší, není přerušováno diktováním a domnívám se, že i samotný protokol je mnohem kvalitnější, sepisuje-li se v klidu a lze-li si některé komplikované pasáže pustit znovu a protokol doplnit. V civilním řízení se diktováním celé jednání protahuje, soudce musí věnovat maximální pozornost a soustředění tomu, co svědek říká a rychle reagovat a diktovat do protokolu. Takový protokol pak mnohdy obsahuje nepřesnosti a zdá se méně konzistentní. Soudci sice mají možnost používat diktafony, ale tuto možnost moc nevyužívají, resp. řádné přístroje nejsou příliš k dispozici. Po těchto zkušenostech bych doporučila změnu této praxe u civilního řízení a zavedla zvukový záznam jednání i u civilních soudů. Přepis do protokolu by pak zajišťovali administrativní pracovníci. Zjednodušila by se tím práce soudců, kteří by se mohli

více věnovat samé podstatě sporu a „souzení,“ zároveň by se tím celé jednání zrychlilo a ucelilo.

Hodnota výpovědi závisí na více faktorech. Důležité je subjektivní a objektivní hledisko. Z hlediska subjektivního závisí kvalita výpovědi na charakteru a poměrech osoby vyslychaného, tedy na jeho schopnosti vnímat a zapamatovat si určité skutečnosti a po nějaké době je reprodukovat, na jeho znalostech a zkušenostech, které mohou ovlivnit, co přesně si zapamatuje z celé události. Neméně důležitá je inteligence, která se odrazí ve slovním projevu. Záleží také na celkovém duševním rozpoložení, v době kdy vnímal rozhodnou skutečnost, např. zda byl unavený, v dobré náladě apod. Každý jedinec je odlišný, klade důraz na jiné skutečnosti, proto se můžou výpovědi dvou osob o tomtéž skutkovém jevu trochu lišit. Neznamená to, že by jeden nebo druhý svědek lhal, ale každý z nich zkrátka vnímal něco jinak. Je pak na soudci, aby z těchto výpovědí dokázal vytěžit to podstatné a učinit si celkový obraz o okolnostech o kterých musí rozhodnout. Z hlediska objektivního záleží na místě, odkud svědek událost pozoroval, tedy na vzdálenosti a úhlu pohledu, na světelných podmínkách apod.

Aby se z výpovědi dalo vyzískat co nejvíce důležitých informací, neměl by být svědek ovlivňován výpověďmi jiných svědků či účastníků. Zákon sice neobsahuje, na rozdíl od trestního řádu,⁴⁸ ustanovení, které by nařizovalo předsedovi senátu, že má dbát na to, aby svědkové dosud nevyšlechnutí nebyly přítomni při jednání. Zákon tedy ponechává soudci volnou ruku, takže se může sám rozhodnout, jak vyřešit přítomnost či nepřítomnost svědků v soudní síni, ale domnívám se, že je žádoucí toto pravidlo dodržovat. Jestliže by svědci byli přítomni výslechu předchozích svědků, mohli by přizpůsobit svoji výpověď tomu, co již bylo řečeno, aby pomohli té straně se kterou sympatizují. Mohlo by ale dojít i k nevědomému ovlivnění paměti a svědek by třeba vypověděl něco trochu jiného, než kdyby výpověď předchozího svědka neslyšel. Totéž by si měl soudce uvědomit o výslechu účastníků – má-li zato, že je třeba účastníky ve věci vyslechnout, měl by tak učinit dříve než bude vyslyšet svědky. Jedině tak může porovnávat jednotlivé výpovědi a jejich věrohodnost. Pokud by soud nejdříve vyslechl svědky a až poté účastníky, byla by výpověď účastníků znehodnocena, protože by ji mohli snadno přizpůsobit tomu, co již řekli svědci, neboť účastníci jsou přítomni po celou dobu jednání. Svědci by také neměli mít možnost domlout se o tom co vypoví před jednací síní. To vše by si měl soudce promyslet dříve než jednání nařídí a svolá jednotlivé svědky na určitý čas. Z výše řečeného vyplývá, že rozhodnout při jediném jednání

⁴⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

nabývá na významu. Je to důležité nejen z hlediska hospodárnosti, ale právě i kvůli dokazování. Jestliže by soudce vyslechl pouze část svědků a jednání odročil, mohou zbývající svědci získat podrobné informace o obsahu výpovědi předchozích svědků a na dalším jednání vypovídat dle toho, co bylo řečeno minule.

Na přítomnost svědků na jednání existuje i opačný názor, který zastává JUDr. Bureš ve svém komentáři k občanskému soudnímu řádu.⁴⁹ Říká, že pravdivost výpovědi svědka závisí zejména na jeho vlastním rozhodnutí jak vypovídat a není ovlivněna tím, co řekli jiní svědci. Dále se domnívá, že svědek, který byl přítomen na jednání a vyslechl si předchozí výpovědi, bude lépe připravený na to, co se od něj čeká a bude přesněji vědět, co by měl říkat. Také bude moci reagovat na to, co bylo již řečeno a případně upřesnit některé detaily.

Oba názory pro i proti přítomnosti svědků v jednacím síni mají své klady i zápory a každý soudce si musí sám vyjasnit, co je pro daný případ přínosnější.

Svědék má právo tzv. svědečné, což je náhrada hotových výdajů a ušlý výdělek (§ 139 odst. 1 osř). Hotové výdaje představují takové výdaje, které musel svědek vynaložit v souvislosti s podáním svědectví. Jedná se např. o jízdné, stravné, nocležné apod. Ušlý výdělek představuje náhradu mzdy a stanoví se ve výši průměrného výdělku. Vše, co svědek nárokuje jako svědečné, je nutno soudu prokázat potřebným dokladem – jízdenkou potvrzením zaměstnavatele o průměrném výdělku apod.

O svědečném rozhoduje předseda senátu usnesením, které nemusí být odůvodněno a nelze se proti němu odvolat. Svědečné se vyplácí z pokladny soudu. Nárok na svědečné zaniká, neuplatnil-li jej svědek u soudu do tří dnů od výslechu nebo do tří dnů ode dne, kdy mu bylo oznámeno, že k výslechu nedojde. O tom musí soud svědka poučit.

⁴⁹ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 7. vydání, Praha: C.H. Beck, 2006, s. 588.

4.3. ZNALECKÝ POSUDEK

K dokazování znaleckým posudkem soud přistoupí tehdy, závisí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí (§ 127 odst. 1 o.s.ř.). Jedná se o odborné znalosti z různých oborů vědy, umění, dopravy, kultury, sportu a řemesel jako je např. elektrotechnika, lékařství, chemie, hutnictví, zemědělství, výtvarné, literární, hudební umění apod. O tom, zda je třeba k posouzení skutečností třeba odborných znalostí a je nutné ustanovit znalce, nebo zda postačí všeobecné znalosti, rozhoduje soud.⁵⁰ Povinnost ustanovit znalce má soudce i tehdy, když sám těmito odbornými znalostmi disponuje (R 1/1981). Pokud by totiž soudce nahradil znalce a hodnotil odbornou stránku sporu sám, zbavil by tím účastníky možnosti vyjádřit se k takovému důkazu, klást soudci dotazy a odborný závěr soudce zpochybnit. Taktéž by účastníci nemohli navrhnout vyloučení soudce pro jeho podjatost, resp. pokud by tak učinili, rozhodoval by o podjatosti sám tento soudce, viz §17 o.s.ř. V některých případech je povinnost znalce ustanovit dána zákonem – § 187 odst. 3 osř v řízení o způsobilosti k právním úkonům, nebo to vyplývá z ustálené judikatury – viz R 65/1972, když na základě soudního rozhodnutí vzniká nová hranice mezi pozemky, je třeba vyhotovit znalecký plán (geometrický), který bude zároveň podkladem pro zápis změn do katastru nemovitostí, dále viz R 1/1981 v řízení o vypořádání společného jmění manželů jde zpravidla o posouzení skutečností, jež vyžadují odborné znalosti a je třeba ustanovit znalce, to neplatí v případě, kdy jde o ocenění běžných a normálně opotřebovaných věcí menší hodnoty.

Znalce nelze ustanovit z oboru „právo,“ neboť by to bylo v rozporu se zásadou iura novit curia – soud zná právo. Výjimkou je, pokud je předmětem dokazování právo cizozemské, anebo předpisy nižší právní síly popř. jiný typ práva (kanonické, islámské apod.)

Znalec je na rozdíl od svědka osobou zaměnitelnou. Svědek soudu vypovídá o tom, co vnímal přímo svými smysly, kdežto znalec získává konkrétní skutečnosti zprostředkovaně, většinou ze spisu a hodnotí je na základě svých odborných znalostí. S jeho zaměnitelností souvisí i to, že znalec nesmí být podjatý. Pokud se vyskytnou skutečnosti jež nasvědčují o pochybnostech o jeho nepodjatosti, je nutné ustanovit znalce jiného. Podnět ke změně znalce může vycházet od samotného znalce nebo od účastníků. Znalce tedy lze vždy nahradit znalcem jiným, podmínkou jsou pouze odborné znalosti a kvality znalce.

⁵⁰ Winterová, A.: Civilní právo procesní, 3. vydání, Praha, Linde Praha, s. 259.

Výkon činnosti znalců upravuje zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících (dále jen „zák. o znal. a tłum.“). Znaleckou činnost vykonávají znalci, fyzické osoby, znalecké ústavy a ve výjimečných případech i znalci nezapsaní do seznamu.

1) Znalec, fyzická osoba

Je do funkce znalce jmenován ministrem spravedlnosti nebo předsedou krajského soudu a zapsán dle oboru, odvětví a specializace v seznamu znalců a tlumočníků u krajského soudu v jehož obvodu má bydliště.

Podmínkami ke jmenování jsou (§ 4 zák. o znal. a tłum.):

- a) české státní občanství – v odůvodněných případech tuto podmínku může ministr spravedlnosti prominout. Otázkou je, zda v dnešní době, kdy je Česká republika součástí Evropské unie, není tato podmínka přežitkem. Dle mého názoru by měl být pro jmenování znalcem rozhodujícím faktorem jeho odbornost a osobní kvality jedince. Na druhou stranu, aby se takový posudek neprodražoval o náklady na překlad do českého jazyka, mohla by být pro cizí státní příslušníky stanovena ještě podmínka složení zkoušky z českého jazyka.
- b) potřebné znalosti a zkušenosti z oboru, v němž má jako znalce působit, přičemž přednost je dána tomu, kdo absolvoval speciální výuku pro znaleckou činnost v daném oboru.
- c) osobní vlastnosti, které dávají předpoklad pro to, že může znaleckou činnost řádně vykonávat.
- d) souhlas se jmenováním.

Jmenován může být ten, kdo tyto podmínky splní a bude vybrán. Na jmenování není právní nárok. Pro každý obor by mělo být jmenováno tolik znalců, aby stačili krýt potřebu a nebyli výkonem znalecké činnosti přetěžováni. Znalec je povinen složit slib do rukou toho, kdo jej jmenoval. Po složení slibu, může být znalec zapsán do seznamu znalců a tlumočníků. Tímto zápisem se uchazeč stává znalcem. Seznamy znalců a tlumočníků vedou krajské soudy. Souhrnný ústřední seznam pak vede Ministerstvo spravedlnosti. Jedná se o seznamy veřejné, každý do nich může nahlédnout. Z těchto seznamů si pak soud znalce vybírá.

Znalci používají k výkonu své funkce znaleckou pečeť. Ta se používá k podpisu na konci posudku a přetištění sešivací šňůry na poslední straně posudku. O všech provedených znaleckých úkonech vedou znalci znalecký deník do kterého zaznamenají číslo položky, pro koho byl posudek vypracován, předmět posudku, výlohy, výše odměny.⁵¹

Znalci jsou povinni vykonávat znaleckou činnost řádně a ve stanovené lhůtě. Také jsou povinni vykonávat svou činnost osobně. Vyžaduje-li to povaha věci, může si znalec pro

⁵¹ Viz § 15 zák. č. 36/1976 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

posouzení specifických dílčích otázek přibrat na pomoc konzultanta. Odpovědnost za celý posudek, tedy i za tu část, kterou vypracoval konzultant, nese znalec sám.⁵²

Znalec může odmítnout podat znalecký posudek ze stejných důvodů, pro které může svědek odmítnout vypovídat, tedy pro obavy z trestního stíhání, kterému by vystavil sebe nebo osoby blízké, pokud by posudek podal.

Znalec také může být stíhán pro trestný čin nepravdivého znaleckého posudku podle §175 odst. 1 trestního zákona,⁵³ pokud podá nepravdivý, hrubě zkreslený nebo neúplný znalecký posudek.

2) Znalecké ústavy

Znaleckou činnost vykonávají i znalecké ústavy. Jejich seznam vede Ministerstvo spravedlnosti. Znalecký ústav podává posudek písemně. Zároveň v něm uvede, kdo jej připravil a kdo může jeho správnost potvrdit osobně před soudem a podat případně vysvětlení a odpovědět na dotazy. Pro zvláště obtížné případy, které vyžadují zvláštní vědecké posouzení, může soud o posudek požádat vědecký ústav, vysoké školy a instituce, jejichž primární náplní není znalecká činnost.

3) Znalci ad hoc

Jen zcela výjimečně lze znalcem ustanovit osobu, jež není zapsána v seznamu znalců a tlumočnicků. Lze tak učinit tehdy, když pro daný obor není v seznamu vůbec žádný znalec, zapsaný znalece nemůže úkon provést nebo tak může učinit pouze s nepřiměřenými potížemi nebo náklady⁵⁴. Ad hoc ustanovený znalec musí mít potřebné odborné předpoklady a se svým ustanovením musí souhlasit. Před podáním posudku musí tento znalec složit slib, jinak nelze jeho posudek pokládat za znalecký posudek. Jestliže by soud, přestože ustanovený znalec slib nesložil, bral takový posudek za znalecký, zatížil by řízení vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (R 37/1973).

Soudce nařídí předběžné slyšení účastníků ve kterém jim oznámí svůj úmysl ustanovit k posouzení sporné skutečnosti znalce. Účastníci mají možnost vyjádřit se k tomuto úmyslu soudce, zvláště pak k tomu, zda považují za potřebné tento důkaz vůbec provádět.

⁵² Kindl, M., Šíma, A., David, O.: Občanské právo procesní, 1. vydání, Pízeň, Aleš Čeněk, 2005, s.204.

⁵³ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon v platném znění.

⁵⁴ Viz R 1/1981.

Dále se mohou vyjádřit k osobě znalce a to jak z hlediska jeho odbornosti, tak k důvodům pro které jej shledávají podjatým a požadují jeho vyloučení.

Soudce o ustanovení znalce rozhodne usnesením. V tomto usnesení vymezí soud přesně a jasně znalci jeho úkol tak, aby se opravdu zaměřil na sporné skutečnosti, které jsou důležité pro rozhodnutí. To by mělo zamezit tomu, že by se znalec příliš ponořil do odborného hlediska a vědecké stránky problému, bez ohledu na to k čemu má být vyslýchán. K upřesnění zadaného úkolu může soudce znalci položit konkrétní, speciálně zaměřené otázky, na které má znalec v posudku odpovědět. Je nutno vzít v úvahu okolnosti každého konkrétního případu. Soudce musí uvést z jakého skutkového stavu má znalec vycházet, k jakým okolnostem přihlídnout. Tam, kde výsledky dokazování nesvědčí jednoznačně pro existenci či neexistenci určité skutečnosti, z níž má znalec vycházet a kde konečný závěr o tom bude možno učinit až v rozhodnutí ve věci samé, lze znalci uložit, aby se vyjádřil alternativně s přihlédnutím k oběma možnostem. O tom, které skutečnosti jsou prokázány a které nikoliv, může rozhodnout jedině soud. (R 1/1981).

Soudce při vyžádání znaleckého úkonu stanoví lhůtu, ve které má být úkon proveden. Se znalcem projedná, zda je možné, aby svůj úkol ve vymezené lhůtě splnil. Pokud se jedná o naléhavý případ, může soud požádat o spěšné provedení znaleckého úkonu a vydá k tomuto účelu opatření, ve kterém znalce ustanoví a výslovně uvede, že jde o spěšný úkon a lhůtu ve které má být proveden.⁵⁵

Zákon počítá s tím, že znalecký posudek je úkonem ústním. Soud znalce na jednání vyslechne, znalecký posudek je tedy podán ústně a zachycen do protokolu. Praxe soudů je ale spíše opačná a znalecký posudek je vyžadován převážně v písemné podobě. Soud může znalci uložit, aby posudek vypracoval písemně a může se spokojit pouze s tímto písemným posudkem, aniž by znalce zval na jednání. Tak tomu bude zejména v případech, kdy lze předpokládat, že k doplnění či objasnění posudku nebudou vznášeny dotazy jako např. při dokazování krevní zkouškou nebo posudků z oboru genetiky, posudku o rozsahu poškození movitých a nemovitých věcí. V ostatních případech bude záviset na skutkové a právní povaze projednávané věci. Dodatečný výslech znalce se provede, pokud je to třeba vzhledem k obsahu posudku nebo jiným okolnostem, které uvedli účastníci (R 20/1980 a R1/1975).

Znalec získává všechny podklady pro svůj posudek nepřímo a to ze spisu, od soudu, účastníků nebo třetích osob. Soud by měl proto znalci poskytnout veškeré potřebné podklady, které znalec k vypracování posudku potřebuje. Tyto podklady, zejména důkazy k objasnění

⁵⁵ Viz § 12 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb. k provedení zákona o znalcích a tlumočnících.

rozhodných skutečností a listinné důkazy, by si měl soud v zájmu hospodárnosti řízení opatřit dříve než vůbec znalce ustanoví (R 20/1980). Pro znalce je důležitá i spolupráce s účastníky a třetími osobami, proto zákon dává soudci možnost uložit jim, aby se dostavili ke znalci, předložili mu potřebné předměty, podali nutná vysvětlení či s podrobili lékařskému vyšetření, viz §127 odst. 3 o.s.ř. Znalec ovšem nemá žádné donucovací prostředky, kterými by si výkon soudem uložené povinnosti vynutil. Proto je třeba, aby soud se znalcem spolupracoval, neboť soud může vůči tomu, kdo svoji povinnost nesplnil, užít donucovacích prostředků – pořádkovou pokutu a předvedení (R 1/1981). Pokud se účastník zdráhá splnit povinnost, jež mu soud takto uložil, např. podrobit se odběru krve z vážných zdravotních důvodů, musí soud přezkoumat důvodnost jeho odmítání. Je-li důvodnost ověřena, nelze proti účastníku použít pořádková opatření (Sborník III s. 330).

Znalec je také oprávněn, je-li to k podání posudku třeba, použít přístrojů, zařízení či materiálů právnické osoby u které pracuje. Výjimečně je k tomu povinna i jiná právnická osoba, jež takovými přístroji a zařízeními disponuje, dle § 14 zák. o znal. a tlum. Tuto povinnost má právnická osoba uloženou zákonem, proto není třeba, aby k tomu soudce vydával rozhodnutí o uložení povinnosti dle § 127 odst. 3 o.s.ř. Právnická osoba má pak vůči znalci nárok na náhradu nákladů. Znalec si tuto částku může účtovat jako hotové výlohy (R 1/1981).

Znalecký posudek se skládá ze tří částí:

I. Nález - v této části znalce uvede, z jakých skutečností vycházel, popíše zkoumaný materiál či jev.

II. Posudek - odborné posouzení skutečností, které dostal za úkol a samotné vyjádření znalce. Znalec by měl vysvětlit postup a metody, které při vypracovávání posudku používal. Z posudku by mělo být zřejmé na základě jakých úvah znalec dospěl ke svému závěru (R 1/1981). Pokud soud zadal znalci otázky k zodpovězení, uvede se v této části výčet otázek a odpovědi na ně. Znalec provádí odborné posouzení skutečností, právní posouzení náleží pouze soudu – viz R 44/1985, kdy znalec hodnotil zdravotní stav žadatele o invalidní důchod, učinit závěr zda je či není invalidní už znalci nepřísluší.

III. Znalecká doložka - obsahuje ve kterém seznamu je znalec zapsán, označení oboru v němž je oprávněn posudky podávat a číslo položky znaleckého deníku (§ 13 odst. 4 zák. o znal. a tlum.).

Po podání posudku vzniká znalci právo na tzv. znalečné, tedy náhradu hotových výdajů, které účelně vynaložil v souvislosti s vypracováváním posudku a na odměnu. Mezi účelně vynaložené výdaje patří např. cestovní výdaje, náhrada ušlé mzdy, věcné náklady, náklady spojené s přibráním pomocných pracovníků. Na náhradu nákladů spojených s přibráním konzultanta má znalec právo jen tehdy, pokud s přibráním vyslovil souhlas soud (R 1/1981). Náhrada mzdy znalci náleží za čas stráveném na jednání včetně doby čekací a strávené na cestě k soudu a zpět, přičemž musí jít o dobu, která se kryje s dobou pracovní.⁵⁶ Odměna a její výše se stanoví dle vyhlášky č. 37/1967 Sb., která provádí zákon o znalcích a tlumočnících. Při stanovení výše odměny je nutno vycházet ze stupně odbornosti a z množství účelně vynaložené práce, tzn. z počtu hodin, které byly potřebné k provedení posudku (R1/1981). Znalec je povinen předložit soudu vyúčtování odměny a náhrady nákladů. O znalečném poté rozhodne soud bez zbytečných průtahů a nezávisle na skončení věci, ve které byl posudek proveden (R 20/1980). O znalečném rozhodne soud usnesením, proti kterému je možné podat odvolání.

Důkaz znaleckým posudkem podléhá volnému hodnocení důkazů. Hodnotí se tedy jako kterýkoliv jiný důkaz, nelze jej považovat za důkaz, který má jakousi vyšší právní sílu. Soudu však nepřísluší hodnotit správnost odborných závěrů znalce. Může hodnotit přesvědčivost a věrohodnost posudku, odbornou úroveň posudku, ale také to, zda se znalec zabýval všemi otázkami a zadáním úkolu a zda je posudek v souladu s ostatními důkazy. Důležitý bude také logický soulad mezi nálezem a závěrem, tedy zda jsou zkoumané skutečnosti a použité metody v souladu s konečným závěrem.⁵⁷ Závěry znaleckého posudku nemůže soud bez dalšího přebírat. Je třeba, aby je ověřil s jinými důkazy, zvláště pokud se vyskytují pochybnosti o správnosti závěrů znalce, např. tehdy, když znalecký posudek připouští možnost zpřesnění údajům ale znalec k tomuto nepřikročí (R 33/1995).

Jestliže měl soud k dispozici dva znalecké posudky, které obsahovaly rozdílné závěry, musí soud rozhodnout, který z nich a proč vezme za podklad pro své rozhodnutí. Zároveň musí zdůvodnit, proč nebral v potaz závěr druhého posudku. K tomu je třeba, aby oba znalce vyslechl. Pokud ani tehdy nelze odstranit rozpory mezi závěry obou znaleckých posudků, dají se přezkoumat jiným znalcem či znaleckým ústavem (R 45/1984). Tento revizní posudek se nazývá vrchní dobrozdání.

⁵⁶ Bureš, J., Drápal, L., Krémář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 7. vydání, Praha: C.H. Beck, 2006, s. 641.

⁵⁷ Kindl, M., Šíma, A., David, O.: Občanské právo procesní, 1. vydání, Plzeň, Aleš Čeněk, 2005, s.204.

K vyžádání revizního posudku přistupuje soud nejen tehdy, pokud se rozcházejí závěry více podaných posudků, ale i v těch případech, když účastník předloží znalecký posudek zpracovaný znalcem mimo řízení a tento není v souladu s posudkem podaným v průběhu řízení. V některých řízeních se přímo vyžaduje přezkoumání posudku jiným znalcem.⁵⁸ Je tomu tak např. v řízení o určení otcovství, kdy krevní zkouška vyloučila žalovaného muže z otcovství. Pak je v zájmu spolehlivosti a přesvědčivosti nutné provést novou krevní zkoušku dalším znalcem (viz R 26/1967).

Zákon⁵⁹ v § 127 odst. 4 říká, že místo znaleckého posudku, lze použít odborné vyjádření nebo potvrzení, nemá-li soud pochybnosti o jeho správnosti. Nejedná se ovšem o důkaz znaleckým posudkem, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale o důkaz listinou. Zpracovat odborné vyjádření nebo potvrzení může kterákoliv fyzická či právnická osoba, která pro to má odborné předpoklady, kdežto znalecký posudek může podat pouze znalec zapsaný v seznamu (nezapsaný znalec může posudek podat jen zcela výjimečně, blíže viz výše). Soud si takové odborné vyjádření či potvrzení vyžádá v případě, že posouzení skutečností závisí na odborných znalostech, ale míra významu těchto skutečností není se zřetelem ke všem okolnostem případu natolik velká, že je nutné žádat o znalecký posudek (R 1/1975). I k provedení tohoto důkazního prostředku se mohou účastníci vyjádřit, zejména vznést námitky, které by mohli vznést proti znaleckému posudku. Hlavní motivací pro to, aby se účastníci spokojili s odborným vyjádřením a nepožadovali znalecký posudek jsou nižší náklady řízení a úspora času.⁶⁰ I když si soud zažádal o odborné vyjádření, může dodatečně ustanovit znalce, a to zejména v případě, kdy vyvstanou pochybnosti o správnosti obsahu odborného vyjádření.

O vypracování znaleckého posudku může zažádat i účastník (fyzická nebo právnická osoba). Tento posudek pak může být předložen soudu v řízení. V takovém případě opět nepůjde o důkaz znaleckým posudkem, ale o důkaz listinou, a to soukromého rázu. Znalce, který posudek vypracoval, tedy nelze přizvat na jednání a jako znalce vyslýchat, neboť nebyl pro účely řízení za znalce ustanoven. Posudek, který si účastník nechal ze své iniciativy vypracovat pak může být podnětem pro to, aby soud znalce pro řízení ustanovil a nechal si znalecký posudek vypracovat.

Ačkoliv je důkaz znaleckým posudkem poměrně nákladnou záležitostí, je pro dokazování v civilním řízení zcela nezbytným. Žijeme v době nebyvalého technického

⁵⁸ Winterová, A. a kol.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, 3. vydání, Praha, Linde Praha, 2007, s.278

⁵⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁰ Vala, R.: Diplomová práce, Praha, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2002, s. 27.

pokroku, kdy se téměř denně vyvíjejí nové technologické postupy a metody a pro obyčejného člověka je stále těžší některým věcem porozumět. Domnívám se, že díky tomu bude znalecký posudek soudci stále více využíván. Je ale důležité si uvědomit, že znalecký posudek je jedním z důkazních prostředků, ostatním postavený na roveň. Není proto možné, aby soudce nekriticky přebíral závěry z posudku, aniž by je konfrontoval s ostatními předloženými důkazy. Zdá se mi, že poslední dobou znalci přebírají rozhodovací pravomoc soudců a díky posudkům rozhodují i to, co by neměli. Soudce by se neměl spokojit s úlohou pasivního pozorovatele, ale měl by se aktivně snažit znalecký posudek hodnotit a pokud je třeba i si zjistit něco o metodách, které byly v posudku použity k zhodnocení zkoumaných skutečností.

4.4. OHLEDÁNÍ

Ohledání patří k přímým důkazním prostředkům. Jeho prostřednictvím si soud utváří přímé poznatky o skutečnostech, jež jsou důležité pro jeho rozhodnutí. Ohledání je nejspolehlivější důkazní prostředek, neboť soud vnímá určité skutečnosti přímo svými smysly. Použít jej však lze pouze někdy, a proto je v praxi prováděn jen výjimečně.

Předmětem ohledání může být jakákoliv hmotná věc movitá či nemovitá, živá i neživá. Dle povahy věci, která je předmětem ohledání, soud určí způsob provedení ohledání. Pokud lze věc dopravit k soudu, provede se ohledání při jednání. Často půjde o spory z vad koupě věci, kdy si soudce bude moct sám udělat představu o rozsahu vady apod. I zde platí ediční povinnost. Soud může osobě, která má předmět ohledání ve svém držení, uložit povinnost tuto věc předložit soudu. Za nesplnění této povinnosti lze uložit pořádkovou pokutu (§53 o.s.ř.) a pokud v důsledku nesplnění této povinnosti vznikly účastníkům nebo státu zbytečně náklady řízení, může soud uložit povinnému tyto náklady uhradit (§ 147 odst. 2 a § 148 odst. 2 o.s.ř.). V ostatních případech, tedy tehdy, kdy věc k soudu dopravit nelze, provede se ohledání na místě, kde se věc nachází. K tomu je třeba předvolat všechny osoby, jejichž přítomnost je třeba u jednání (§ 115 o.s.ř.). Většinou se bude jednat o ohledání nemovitosti nebo místa, kde došlo ke skutkově významnému ději – autonehoda, úraz atd. Na místo ohledání lze i stanovit jednání samé.

Krajský soud v Praze ve svém rozsudku sp. zn. 18 CO 172/95 ze dne 6.3. 1996 uvedl, že zúčastnit se místního ohledání a sledovat jeho průběh je právem účastníků řízení i jejich zástupců, které je jednak výslovně upraveno v ustanovení § 130 odstavec 2 o.s.ř. a jednak

vyplývá i z obecných zásad soudního řízení. Porušení tohoto práva má za následek, že soud buď musí místní ohledání opakovat, nebo je jako důkaz nepoužít (v takovém případě by ovšem musel v rozsudku dostatečně zdůvodnit, na základě čeho je možné se bez ohledání obejít). Neposkytne-li žalovaný dostatek součinnosti a odmítne-li vpustit na ohledávanou nemovitost (či do ní) druhou stranu, může to soud posuzovat jako hrubé ztěžování postupu řízení, případně i jako neuposlechnutí pokynů soudu, s možností využít donucovacích prostředků podle § 53 odst. 1 o.s.ř. Listina základních práv a svobod v čl. 12 odst. 3 připouští výjimku z práva na nedotknutelnost obydlí, a to na základě zákona v případě, že jde o zásad nezbytný pro ochranu práv a svobod druhých. Lze dovést, že občanský soudní řád je oním zákonem, který svými ustanoveními o právu účastníků na plnohodnotnou účast při jednání zmíněnou výjimku umožňuje.

O každém ohledání se sepisuje protokol (§ 40 o.s.ř.). Pokud je ohledání součástí jednání, zapíše se výsledek ohledání do protokolu o jednání. V protokolu se označí projednávaná věc, zapíší se osoby přítomné ohledání, vyličí se průběh samotného ohledání a jeho výsledek. Samotný protokol ale někdy nestačí, vizuální vjemy není vždy jednoduché přesně do protokolu zachytit. V tomto případě může přijít na pomoc technika, tedy zachytit místo ohledání na videozáznam nebo fotodokumentaci a důkaz pak provést jejich prostřednictvím. Nosič videozáznamu a fotodokumentace ale musí zůstat součástí spisu. Domnívám se, že *de lege ferenda* by bylo dobré začlenit provedení ohledání pomocí audio či videozáznamu nebo fotodokumentaci přímo do zákona. Vyspělost techniky je v dnešní době na velmi vysoké úrovni a myslím, že používat tyto technické prostředky nejen při dokazování, ale i v průběhu celého jednání se jeví téměř jako nezbytné pro kvalitní práci soudců během řízení.

Pokud je třeba k ohledání odborných znalostí bez kterých by nemohly být řádně zjištěny všechny rozhodné skutečnosti (např. ocenění nemovitosti) nebo jestliže mají být výsledky ohledání podkladem pro podání znaleckého posudku, je zapotřebí přibrat k ohledání znalce (R 1/1981). Soud v takových případech může uložit účastníku řízení, popř. i někomu jinému, aby věc, kterou má u sebe předložil znalci, aby mu podal vysvětlení, aby něco vykonal (podrobil se lékařskému vyšetření, zkoušce krve apod.) nebo snášel (§ 127 odst. 3 o.s.ř.). Jedná se o procesní opatření soudu a při odmítnutí splnění uložené povinnosti nelze nařídit výkon rozhodnutí. Součinnost povinného lze vynucovat pouze prostředky uvedenými v §52 a 53 o.s.ř., tedy předvedením nebo pořádkovou pokutou. Povinnost předložit určitou věc může uložit pouze soud, ne znalec. Nelze-li věc dopravit soudu, může soud účastníkovi uložit, aby k ní umožnil přístup.

Ohledání, resp. prohlídka fyzické osoby (lidského těla) smí být u soudu připuštěna pouze pokud ji lze provést bez zásahu do lidské integrity (bez odkládání oděvu), jinak ji provádí znalec – lékař.⁶¹

4.5. VÝSLECH ÚČASTNÍKŮ

Důkaz výslechem účastníků je důkazem zvláštním, podpůrným. Právní úprava tohoto důkazního prostředku prošla v historii komplikovaným vývojem. Za první republiky byl při přípravě civilního řádu soudního účastnický výslech koncipován jako důkaz podpůrný. Občanský soudní řád z roku 1950 tento důkaz výslovně neupravoval, ale soudní praxe jej připouštěla. Další úprava oš z roku 1963 důkaz výslechem účastníků obsahovala, přičemž v soudním řízení se z něj stal běžný, mnohdy dokonce základní důkazní prostředek bez kterého se řízení neobešlo. Neprovedení tohoto důkazu mělo dokonce často za následek zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně v odvolacím řízení.⁶² Zpět do pozice zvláštního důkazního prostředku výslech účastníků přenesla novela o.s.ř. – zákon č. 30/2000 Sb.

Podmínky pro provedení důkazu výslechem účastníků jsou rozdílné pro řízení sporné a nesporné. Ve sporném řízení může soud výslech nařídít pouze tehdy pokud dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak a se souhlasem účastníka, který má být vyslechnut (§ 131 odst. 1 o.s.ř.). Jedná se o případy, kdy se účastník dostane do důkazní nouze a tvrzenou skutečnost nemůže prokázat jiným důkazním prostředkem anebo jiné důkazy sice provedeny byly, ale nepodařilo se jimi prokázat tvrzené skutečnosti. Provedení výslechu může navrhnout sám účastník, jiný účastník za předpokladu, že s tím budoucí vyslýchaný souhlasí anebo soud v rámci možnosti provést i nenavržené důkazy (viz § 120 odst. 3 o.s.ř.). Výslech by rozhodně neměl sloužit k doplňování neúplných skutkových tvrzení účastníků, ale mělo by se jej užít právě tehdy, pokud tato skutková tvrzení nelze jinak dokázat.

V nesporných řízeních a v řízení o rozvod manželství nebo o zrušení, neplatnost či neexistenci partnerství může soud nařídít výslech účastníků kdykoliv to považuje za potřebné ke zjištění stavu věci, i přes nesouhlas účastníka. U některých typů řízení se výslech provede vždy, je to např. u řízení o osvojení § 182 odst. 1, 2 o.s.ř., řízení o povolení uzavřít manželství § 194 odst. 2 o.s.ř.

⁶¹ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 7. vydání, Praha: C.H. Beck, 2006, str. 603.

⁶² Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 7. vydání, Praha: C.H. Beck, 2006, s. 605.

Účastník je k výsledku předvolán, obdobně jako svědek. Je povinen dostavit se k soudu osobně, nemůže za sebe poslat zmocněnce. Splnění této povinnosti lze vynutit buď předvedením nebo pořádkovou pokutou. Účastníka ale nelze donutit k tomu, aby vypovídal, musí k tomu, jak již bylo řečeno výše, dát soudu souhlas. Jestliže se účastník rozhodne nevypovídat, mohou jej potkat nepříznivé následky v podobě neprokázání svých tvrzení. Účastník má vypovídat pravdu a nic nezamlčovat. O tom musí být soudem poučen (viz §131 odst. 2 osř). Poučení se ale netýká následků křivé výpovědi, pro kterou nemůže být účastník stíhán, i když vědomě nevypovídá pravdu.

Postup při výslechu účastníka je stejný jako u svědka (viz § 126 odst. 3 o.s.ř na který odkazuje § 131 odst. 3 o.s.ř.). Nejprve jej soudce vyzve aby souvisle vypověděl vše, co ví o skutečnosti, která se má tímto důkazem prokázat. Účastník by v této fázi výslechu neměl být přerušován, soudce by měl zasáhnout pouze v tom případě, že by se vyslýchaný odchýlil od projednávané věci, či mluvil příliš rozvlekle a zešíroka. Po této části následují doplňující otázky, které klade soudce účastníkovi. Ostatní účastníci, případně znalec a další členové senátu mohou také klást otázky, ale pouze se souhlasem předsedy senátu.

Důkaz výsledkem účastníků podléhá volnému hodnocení soudu. Soud by měl při hodnocení výpovědí účastníků brát na zřetel, že účastník je na věci osobně zainteresován a že není ničím, ani hrozbou trestního stíhání za křivou výpověď, nucen vypovídat pravdu. Vypovídací hodnota tohoto důkazu je vzhledem k zaujatosti účastníků na věci velmi nízká a soud by měl uvážlivě posoudit věrohodnost a pravdivost takové výpovědi. Vzhledem k tomu, že účastník má tendenci vidět spor ze svého úhlu pohledu a vypovídat spíše ve svůj prospěch, což nemusí hned znamenat, že při výslechu lže, má se za to, že přistoupí-li se k provedení výslechu účastníka, měli by být vyslechnuti zásadně všichni účastníci. Tak bude mít soud lepší pozici při hodnocení výpovědí obou zainteresovaných účastníků a konfrontace výpovědí může odhalit mnohé nejasnosti. Přesto v případech, kdy výslech svědka bude jediným důkazem a soudce nebude moci srovnávat s jinými důkazy, bude pro něj velmi těžké ve věci rozhodnout. Ve sporných řízeních by tedy účastníci měli navrhnout a předkládat zejména jiné průkaznější důkazy na podporu svých tvrzení.

Jinak je tomu ale u řízení nesporných, která jsou ovlivněna zásadou vyšetřovací. Zde má povinnost provést všechny důkazy potřebné pro správné zjištění skutkového stavu soud. Proto zde může soud nařídit výslech účastníka i přesto, že s tím nesouhlasí. V některých řízeních, např. o rozvod manželství, nebude ani jinak možné rozhodné skutečnosti zjistit. Význam tohoto důkazu bude proto v nesporných řízeních nepochybně větší.

Od výsledku účastníka je nutné odlišovat tvrzení účastníka nebo jeho přednesy při jednání. Účastník má povinnost tvrzení, tedy tvrdit rozhodné skutečnosti, a povinnost důkazní, kdy má na podporu svých tvrzení označit důkazy. Tvrzení jsou tedy předmětem dokazování, kdežto výsledek je důkazním prostředkem, který má tvrzené rozhodné skutečnosti prokázat. Odlišná je i forma v samotném řízení. Při výslechu stojí účastník v „ohrádce“ před soudcem (stejně jako svědek), zatímco při přednesech zaujímá místo na lavici pod stupínkem buď po levé (žalovaný) či pravé (žalobce) straně soudce.

Je-li účastníkem řízení právnická osoba, pak je nutné, aby byl její statutární zástupce v tomto řízení slyšen ne jako svědek, ale jako účastník za podmínek uvedených v § 131 o.s.ř.⁶³ Novela č. 30/2000 Sb. tímto reagovala na dlouholetou soudní praxi (např. R 6/1978) a vzala ohled na vztah statutárního orgánu k právnické osobě.

4.6. ZPRÁVY A VYJÁDŘENÍ ORGÁNŮ, FYZICKÝCH A PRÁVNICKÝCH OSOB

V demonstrativním výčtu důkazních prostředků zmiňuje §125 o.s.ř. i zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob. Blíže k tomu §128 o.s.ř. uvádí, že každý je povinen bezplatně na dotaz soudu sdělit skutečnosti, jež jsou významné pro řízení a rozhodnutí. Jedná se o sdělení konkrétních skutečností, jež mají dle dosavadního průběhu řízení přispět k postupu v řízení. Nejde tedy o vyjádření o názoru či sdělení stanoviska k projednávané věci (viz SJ 36/2000) nebo o sdělení názoru na vhodnost a účelnost určitého opatření (§178 odst.2 o.s.ř.).⁶⁴

Forma takového sdělení může být buď písemná nebo ústní – z toho lze usoudit, že se nejedná o zvláštní důkazní prostředek v pravém slova smyslu. Formou půjde spíše o důkaz listinou nebo výsledek podobně jako u svědka. Zde se ale nebude jednat o svědka, neboť svědek je osoba, která skutečnosti vnímala svými smysly.

Odmítnout sdělit skutečnosti lze za podmínek vymezených v § 126 odst. 1 o.s.ř., tedy pokud by tímto sdělením způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým. Důvodnost odepření sdělit požadované skutečnosti posuzuje soud.

Bezplatnost znamená, že za sdělení informací nelze požadovat odměnu. Ale § 128 o.s.ř. odkazuje na § 139 odst. 3 o.s.ř., tudíž ten, kdo poskytl informace důležité pro řízení, má

⁶³ Viz § 126 odst. 4 o.s.ř.

⁶⁴ Winterová, A.: kol.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, 3. vydání, Praha, Linde Praha, 2007, s. 283.

stejně jako svědek nárok na náhradu hotových výdajů vzniklých v souvislosti s podáním sdělení.

Od sdělení skutečností významných pro řízení je nutno odlišovat odborné vyjádření (§ 127 odst. 4 o.s.ř.). K vypracování odborného vyjádření jsou zapotřebí odborné znalosti zatímco u sdělení se jedná pouze o poskytnutí informací. Za vypracování odborného vyjádření náleží odměna.

4.7. DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY OBČANSKÝM SOUDNÍM ŘÁDEM NEUPRAVENÉ

Při vymezení důkazních prostředků zákon v § 125 uvádí, že za důkazní prostředky mohou sloužit všechny prostředky, kterými lze zjistit stav věci. Následuje demonstrativní výčet důkazních prostředků, které jsou pak v následujících paragrafech 126 až 131 blíže upraveny. Zákon tedy připouští i důkazní prostředky, které nejsou výslovně upravené a činí tak proto, že díky neustálému a poměrně rychlému vývoji různých technických prostředků, vznikají stále nové prostředky, jejichž prostřednictvím, lze u soudu prokázat rozhodné skutečnosti. Zákonná úprava tak elegantně řeší problém, kdy není možné obsáhnout úplně všechny důkazní prostředky a zároveň je tím nevyloučit z možnosti použití před soudem.

O tom, který jiný prostředek lze jako důkazní prostředek připustit, rozhoduje výhradně soud. Pokud soudce určitý prostředek připustí, musí i určit způsob, kterým jej provede. Soudce by měl zvážit vhodnost a proveditelnost účastníkem navrženého důkazu, tak aby zůstaly zachovány základní zásady civilního řízení. Účastníci jsou při navrhování výslovně neupravených důkazních prostředků zásadně omezeni tím, že takový důkaz musí být opatřen v souladu s obecně závaznými právními předpisy. Z toho důvodu např. soud neprovede jako nepřípustný důkaz záznamem telefonického hovoru, který byl pořízen nebo účastníkem opatřen bez vědomí druhé strany, tedy v rozporu s obecně závaznými právními předpisy, a jehož pořízením došlo k porušení práv jiné fyzické nebo právnické osoby, viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR R 39/1999.⁶⁵

Jinými důkazními prostředky mohou být fotografie, audio nebo video záznamy na různých nosičích – CD, DVD- disky. Jako důkazní prostředek lze jistě užít i počítač, počítačové programy, záznamy z mobilních telefonů aj. Jaký důkazní prostředek bude navržen souvisí s celkovým technickým vývojem. Na mobilní telefony se dnes dá nahrát

⁶⁵ Sp.zn. 21 Cdo 1009/99.

nejen zvuk, ale i video a pořídit fotografie. Na soudci je, zda takový důkaz vůbec připustí. Záleží i na kvalitě pořízeného záznamu a na tom, do jaké míry lze do pořízeného záznamu zvenčí zasáhnout a upravit jej třeba nějakým počítačovým programem. Např. v prvopočátcích digitálních fotoaparátů nechtěli soudci moc připouštět jako důkazy právě fotografie z těchto fotoaparátů. Bylo to zejména kvůli nízké kvalitě pořízeného snímku, kdy se nedaly rozlišit jednotlivé detaily, a také proto, že digitální fotografii jde na počítači snadno upravit. Při dokazování klasickou fotografií stačilo předložit negativ a soudce si sám snadno udělal představu. Dnes jsou digitální fotografie celkem běžným důkazním prostředkem a pokud má soudce pochybnosti o autentičnosti digitální fotografie, musí k tomuto posouzení ustanovit znalce, který je schopen poznat, zda byla digitální fotografie nějakým způsobem upravována.

Mezi jiné důkazní prostředky patří i takové, které náš právní řád nezná, ale v cizině jsou běžnější. Je to např.: písemné prohlášení účastníka k výzvě soudu, tzv. affidavit, v cizině provedené shromažďování důkazů ve stadiu před zahájením řízení, tzv. pre-trial discovery documents apod.⁶⁶

⁶⁶ Winterová, A.: Civilní právo procesní, 3. vydání, Praha, Linde Praha, s. 254.

5. ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo objasnit současnou právní úpravu důkazních prostředků, provést rozbor jednotlivých důkazních prostředků, a to jak těch, které jsou občanským soudním řádem upraveny, tak i těch výslovně neupravených a celkově právní úpravu důkazních prostředků zhodnotit.

V první řadě bych chtěla zdůraznit, že velkou předností současné právní úpravy důkazních prostředků je, že obsahuje takové ustanovení (§ 125), které nevylučuje užití de facto kteréhokoliv důkazního prostředku, který účastník navrhne. V právní úpravě totiž nelze zcela přesně zachytit všechny prostředky, které mohou vést k objasnění skutkového stavu věci a proto zákonodárce ponechává na soudci, který důkazní prostředek lze v rámci dokazování použít a jakým způsobem. Zákonná úprava je tedy postavena na principu materiální pravdy, kdy je upřednostňováno zjištění skutkového stavu blízcího se co nejvíce objektivní pravdě. V opačném případě, kdy by právní úprava umožňovala užití jen těch důkazních prostředků, které by byly v zákoně výslovně popsány, by se jednalo o princip formální pravdy, kdy by ani tak nezáleželo na objasnění skutkového stavu, ale na dodržení přesných forem, tak jak je zákon předepisuje. S formálním procesem se lze setkat již v římském procesu nebo v českém procesu ve středověku. V současné době lze prvky formalismu v dokazování nalézt v procesním právu některých anglosaských zemí. Právní úprava, která jde spíše formálním směrem je dle mého názoru příliš svazující. Ve skutečnosti by pak mohlo docházet k tomu, že díky nesplnění předepsané formy důkazního prostředku, nebude možno provést důkaz, který by vedl k objasnění skutkového stavu, ale soud by se spokojil s jiným důkazním prostředkem, který sice splňuje zákonné požadavky, ale je v rozporu s objektivní pravdou.

Občanský soudní řád byl, zvláště po revoluci v roce 1989, mnohokrát novelizován. Až na pár výjimek,⁶⁷ se tyto novelizace nezabývaly úpravou důkazních prostředků. Dle mého názoru by si důkazní prostředky částečnou úpravu již zasloužily.

U úpravy svědecké výpovědi mi chybí definice svědka. Ze současné úpravy vyplývá, že se jedná o fyzickou osobu, jež není účastníkem řízení. Zdá se mi vhodné blíže osobu svědka specifikovat tak, aby to bylo na první pohled zřejmé. Dále pak v současném procesním právu zcela chybí úprava ochrany svědka. Je mylné domnívat se, že v civilním řízení není

⁶⁷ Viz novela č. 30/2002 Sb., v § 126 o.s.ř. přidán odst. 4 - fyzická osoba, která je statutárním orgánem právnické osoby (členem tohoto orgánu), může být vyslechnuta v řízení, jehož účastníkem je tato právnická osoba, jen podle § 131, změna § 131 - výslech účastníků může soud nařídít pouze tehdy, pokud dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak.

třeba svědka před účastníky ochraňovat tak, jak to známe z řízení trestního. V dnešní době nejsou výjimkou obchodní spory v hodnotě několik desítek milionů korun. Subjekt, který by mohl spor potenciálně díky určitému svědkovi prohrát, může vůči tomuto svědkovi užít zastrašování a vyhrožování a tím jej odradit od pravdivé výpovědi nebo od odhodlání vůbec vypovídat. V trestním řízení může svědek požádat o utajení, právě z obavy před nebezpečím, které mu v případě vypovídání od obviněného hrozí. Dle mého názoru je proto žádoucí zavést institut ochrany svědka i do řízení civilního.

Nadále poroste význam znaleckých posudků, které mají posuzovat odborné skutečnosti, kterých je třeba pro rozhodnutí soudu. Svět se stává díky novým technologiím, metodám a prostředkům složitějším a pro obyčejného člověka je stále těžší určité věci hodnotit a rozumět jim. Ale tím, že k posouzení skutečností je třeba odborných znalostí nelze na druhou stranu vypovídací hodnotu znaleckých posudků zveličovat a nekriticky, bez dalšího hodnocení závěry posudků přebírat. Znalci občas mají pocit, že díky odborným kvalitám mají právo o věci rozhodovat a mnohdy tomu soudci i sami napomáhají tím, že se nesnaží více do odborné problematiky proniknout a raději se spokojí s tím, co jim znalec předestřel, aniž by se snažili o vlastní zhodnocení. Znalecký posudek je tedy velmi důležitý, ale zároveň jej nelze stavět nad ostatní důkazní prostředky. Naopak je nutné posudek hodnotit v kontextu a souladu i s ostatními důkazními prostředky.

V současné době je znalecký posudek a jeho náležitosti blíže upraven v zákoně č.36/1976 Sb. o znalcích a tlumočnících a ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb. k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Myslím, že by bylo vhodné do zákonné úpravy znaleckého posudku v o.s.ř. přidat alespoň v hrubý náčrt toho, jak by měl znalecký posudek vypadat a více zdůraznit, že má řešit pouze odbornou stránku věci a ne tu právní.

V § 127 o.s.ř., který upravuje znalecký posudek, nalezneme odst. 4, který se týká odborného vyjádření a potvrzení. Ačkoliv by se na první pohled mohlo zdát, že se jedná o variantu znaleckého posudku, není tomu tak, neboť ve skutečnosti jde o důkaz listinný. Zde bych také navrhla změnu právní úpravy a odst. 4 paragrafu 127 bych přiřadila pod úpravu důkazu listinného. Stejným způsobem bych upravila znalecký posudek vypracovaný znalcem na žádost fyzické osoby, tzv. expertizu, protože jde opět o důkaz listinný. Tento fakt v zákonné úpravě chybí a vymezuje jej až judikatura.

Souvisejícím problematickým aspektem se v rámci současné úpravy zdá být hodnocení důkazů technického rázu. Lidé stále častěji komunikují prostřednictvím e-mailů či mobilních telefonů. Trendem dnešní doby je veškeré dokumenty digitalizovat a dá se předpokládat, že listinná podoba dokumentů jako jsou smlouvy, výpisy z katastru

nemovitostí, obchodního rejstříku aj. bude do budoucna ztrácet na významu či dokonce zcela vymizí. Navzdory masovému a stále prudce rostoucímu využití elektronických prostředků však v rámci důkazních prostředků v o.s.ř. není problematika dat v elektronické formě výslovně zmíněna. Není pak např. jasné, kolik megapixelů (rozlišení obrázku) má mít digitální fotoaparát, aby se z něj pořízená fotografie mohla považovat za důkaz, či jakým způsobem lze z hlediska relevance v důkazním řízení elektronicky podepisovat či jinak identifikovat dokumenty apod. S bližším vymezením si zatím musí poradit až praxe soudů. V případě zvláště sporných či komplikovaných otázek ohledně autenticity a vypovídací hodnoty určitého elektronického dokumentu je jistě možné řešit věc prostřednictvím posouzení věci znalcem v příslušném oboru, z hlediska efektivity a hospodárnosti řízení je však nepochybně vhodné, aby zákon obsahoval též zásady použitelné pro provádění elektronických důkazů i bez součinnosti znalce.

Proto se domnívám, že by se de lege ferenda mělo uvažovat o propracovanější právní úpravě zmíněných technických prostředků. Jedním z takových kroků by mohlo být rozšíření ustanovení o.s.ř. o zakotvení elektronického dokumentu jako jednoho z výslovně uvedených důkazních prostředků. Zároveň by zákon mohl na obecnější úrovni blíže specifikovat i určité principy provádění takového důkazního prostředku, přičemž by samozřejmě nesmělo jít o vymezení příliš úzké a svázané pouze s dnešní úrovní technického pokroku.

Lze uzavřít, že přes celkově spíše pozitivní hodnocení současné právní úpravy by v brzké budoucnosti bylo účelné právní úpravu důkazních prostředků v důležitých aspektech přehodnotit a modifikovat v souladu se současným vývojem tak, aby pozbyla některé problematické rysy a vyhovovala potřebám moderní doby.

Seznam použité literatury:

Odborná literatura:

Adamová, K.: Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938, LexisNexis CZ, Praha, 2005

Bílý, L. J.: Právní dějiny na území ČR, Linde Praha, Praha, 2003

Čírtková, L.: Forenzní psychologie, Aleš Čeněk, Plzeň, 2004

Hlavsa, P.: Občanský soudní řád, Soudní řád správní a předpisy souvisící, Linde Praha, Praha, 2006

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, Eurolex Bohemia, Praha, 2003

Jirsa, J.: Novinky v civilním řízení soudním (kritická studie), LexisNexis CZ, Praha, 2005

Jirsa J., Vávra L., Janek K., Meduna P.: Klíč k soudní síni, příručka pro začínající soudce a advokáty, LexisNexis CZ s.r.o., Praha, 2006

Kindl, M., Šíma, A., David, O.: Občanské právo procesní, Aleš Čeněk, Plzeň, 2005

Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1, ASPI, Praha, 2002

Macur, J.: Zásada projednací v civilním soudním řízení, Masarykova univerzita, Brno, 1997

Macur, J.: Předmět sporu v civilním soudním řízení, Masarykova univerzita, Brno, 2002

Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, Linde Praha, Praha, 1999

Schelleová, I. a kol.: Úvod do civilního řízení, Eurolex Bohemia, Praha, 2005

Stavínohová J., Hlavsa, P.: Civilní proces a organizace soudnictví, Doplněk, Brno, 2003

Vala, R.: Důkazní prostředky (Diplomová práce), Praha, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2002

Vrcha, P.: Civilní judikatura, Výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky, Linde Praha, Praha, 2005

Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, Praha, 2004

Komentáře:

Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, C.H. Beck, Praha, 2006

Winterová, A. a kol.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, Linde Praha, Praha, 2007

Odborné články:

Bureš, J. Příprava rekodifikace českého civilního procesu. Právní praxe, 1997, č. 2, s. 70.

Bureš, J., Drápal L. Novelizovat ještě jednou občanský soudní řád? Právní rozhledy, 1999, č. 3, s. 105.

Fiala, J. a kol.: Problémy dokazování - pojem důkazu ve smyslu procesním, Stát a právo 13, Academia, Praha, 1967, s.7.

Macur, J. Důkaz výsledkem účastníka v civilním soudním řízení. Časopis pro právní vědu a praxi, 2001, č. 4, s. 358.

Macur, J. K problematice urychlování civilního soudního řízení. Právní rozhledy, 2002, č. 3, s. 126.

Macur, J. Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení. Právní rozhledy, 2001, č. 2, s. 60.

Macur, J. Vymezení pojmu civilní procesu a civilního práva procesního. Právník, 1993, č. 12, s. 1064.

Macur, J. Vysvětlovací povinnost strany nezátížené důkazním břemenem v civilním soudním řízení. Právní rozhledy, 2000, č. 5, s. 200.

Svoboda, K. Limity aktivního dokazování soudem. Může si soud v civilním řízení dokazovat, co chce? Právní rozhledy, 2007, č. 15, s. 562.

Winterová, A. Nad osmnácti novelami (a devatenácti novelizacemi) občanského soudního řádu. Právní praxe, 1996, č. 4, s. 186.

Nejvyšší soud České republiky. Nevyhovění návrhu účastníka na provedení důkazu. Předvídatelnost rozhodnutí v občanském soudním řádu. Soudní rozhledy, 2006, č. 1, s. 12 – 15, ISSN 1211-4405.

Nejvyšší soud České republiky. Zpochybnění věrohodnosti provedených důkazů. Zásada koncentrace občanského soudního řízení a provedení účastníky nenavržených důkazů. Poučení účastníka o povinnosti označit důkazy. Soudní rozhledy, 2007, č. 6, ISSN 1211-4405.

Ústavní soud České republiky. K nepřipustnosti provedení důkazu v občanskoprávním řízení záznamem telefonického hovoru pořázaného bez souhlasu účastníka hovoru. Soudní rozhledy, 2007, č. 1, s. 7-10, ISSN 1211-4405